

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Rahvusliku käsitöö osakond

Rahvusliku tekstiili õppekava

Alliki Oidekivi

MUHU NAISTE SILMKOELISTE VATTIDE KAUNISTUSVÕTTED.
Ülevaade Eesti muuseumikogude põhjal
KOLLEKTSIOON MUHU NAISTE SILMKOELISTEST VATTIDEST
Diplomitöö

Juhendaja Riina Tomberg, MA

Kaitsmisele lubatud

Viljandi 2014

SISUKORD

SISUKORD	2
SISSEJUHATUS	3
1. KIRJANDUSE JA ARHIIVI ANDMED <i>VATTIDE</i> KOHTA	5
2. <i>VATTIDE</i> KIRJELDUSED	6
2.1. Eesti Rahva Muuseumi vatid	6
2.2. Eesti Ajaloomuuseumi <i>vatid</i>	12
2.3. Eesti Vabaõhumuuseumi <i>vatt</i>	14
2.4. Saaremaa Muuseumi <i>vatt</i>	15
3. <i>VATTIDE</i> LÕIGE, VÄRV, KUDUMISTEHNIKA, KAUNISTUSED	16
4. KOLLEKTSIOON	19
4.1. Kuidas jõudsin kolleksioonini? Mõtted, arvamused	19
4.2. Kasutatud töövõtted	21
4.2.1. Kudumine	22
4.2.2. <i>Nipi</i> kudumine.	23
4.2.3. Õlgade kudumine	24
4.2.4. Tööd enne kaunistamist	24
4.3. Kaunistamine ja lõplik valmimine	25
KOKKUVÕTE	28
KASUTATUD MATERJALID	29
SUMMARY	31
LISAD	32
Lisa 1. Värv, kudumistehnika, kaunistamine	32
Lisa 2. Muuseumi <i>vattide</i> skeemid, mustrid ja joonised	35
Lisa 3. Selgitavad skeemid, mustrid ja joonised minu kolleksiooni juurde	49
Lisa 4. Kavandid	52
Lisa 5. Fotod valminud esemetest	59

SISSEJUHATUS

Esimesed inimtegevuse jäljed Muhu saarel pärinevad III aastatuhandest enne Kristust. Mere poolt eraldatud, säilis siin suulise laulu- ja jututraditsiooni ja muude vanade tavade kõrval ka rahvarõivaste kandmine osaliselt isegi kuni 20. sajandi 30-ndate aastateni (Rullingo, 2001). Üks 19. sajandi lõpust, 20. sajandi algusest pärit Muhu naise rõivakomplekti kuulunud ese on villane silmkoeline kampsun – *nipiga vatt*. Kahjuks on seda rõivaeset uurijate poolt küll ühe esemena nimetatud, kuid üksikasjalikumad andmed selle kohta kirjanduses puuduvad.

Ehkki praegu Muhus rahvarõivast igapäevaselt enam ei kanta, on muhulastele rahvarõivad olulised tänapäevalgi. Sellest annavad tunnistust muhulaste kodudes kirstudes säilinud sajandivanused ja vanemad esemed. Neid hoitakse hoolega ja näidatakse võõrastele vaid suure palumise peale. Näiliselt sarnased, on iga rõivaese ometi omanäoline ja kordumatu. Muhulasena olen ise rahvarõivaid kandnud kooliajal ja kannan pidulikul puhul ka praegugi. Kuigi praegu on Muhus küll olemas meistreid, kes valdavad rahvarõivaste valmistamise tehnikat, mustri- ja värvikombinatsioone, on paljud traditsioonilised võtted ja tehnikad kadumas. Käesolev töö lõpetab 2013.a. kevadel alustatud uurimuse, mille üks eesmärk oli teha ülevaade kudumisel ja kaunistamisel kasutatud võtetest ja materjalidest, lisaks sellele selgitada välja, millisel puhul *vatte* kooti ja kanti ja kes olid kudujad.

Selleks vaatlesin lisaks seminaritöös käsitletud *vattidele* Eesti Rahva Muuseumi (10 eset), Eesti Ajaloomuuseumi (2 eset), Eesti Vabaõhumuuseumi (1 ese) ja Saaremaa Muuseumi (1 ese) kogudes olevaid *vatte*, eesmärgiga koondada ja kirjeldada kõik Eesti muuseumides olevad *vattid*, mis on valmistatud 19. sajandi lõpus – 20. sajandi alguses.

Seminaritöö tegin Muhu Muuseumi (10 eset) ja erakogudes olevate (8 eset) *vattide* põhjal. Kirjeldasin lõiget, värvi, kudumistehnikat ning andsin ülevaate kaunistusvõtetest ja materjalidest. *Vattide* varrukaotsad (kätised) olid valmistatud erinevaid tehnikaid kasutades, heegeldatud kätiste puhul oli võimalik koostada tüpoloogiat. Suureks lisaväärtuseks pean asjaolu,

et seminaritöö raames oli mul võimalik samast perioodist pärinevate erakogudes leiduvate *vattide* alusel selgitada, kas neid kasutatakse ka tänapäeval, kas neil on tehtud muudatusi ja millised need on.

Töö koosneb neljast osast. Esimeses osas annan ülevaate *vattide* kohta kirjanduses ilmunust. Esemete fotod, legendid ja kirjeldused on töö teises osas. Kolmandas osas on kokkuvõte, mis võrdleb *vattide* lõiget, värvi, kudumistehnikat ja kaunistusi seminaritöös vaadeldud *vattide* andmetega, toob välja ühised jooned ja erinevused.

Praktilise tööna kavandasin kolleksiooni tänapäeva Muhu naise elus olulisteks tähtpäevadeks. Kolleksioon koosneb seitsmest esemest, neist viis on teostatud, kaks esitatud kavandina. Töö neljas osa selgitab, millised olid kolleksiooni kavandamise ideed, põhjendab tehtud valikuid, kirjeldab esemete valmistamist ja tööd tehes kerkinud probleeme ja nende lahendusi.

Kolleksiooni valmistades õppisin ise väga palju. Loodan, et alljärgnev on abiks huvilistele, kel soov *nipiga vatt* ise valmistada.

1. KIRJANDUSE JA ARHIIVI ANDMED VATTIDE KOHTA

Üldiselt on eesti keeles ilmunud rahvarõiva-alases kirjanduses silmkoeliste kampsunite kohta väga vähe teavet. Lisaks I. Manninenile (2009) ja M. Kaarma- A. Voolmaale (1981) on Muhu *nipiga vatte* käsitletud veel H. Moora toimetatud „Eesti rahvarõivad“, kus märgitakse Muhu rõivaste kohta, et 1880-ndail aastail hakatakse särgi peal kandma tihedat varrastel kootud valget või tumedavärvilist *villsärki*. (1957, lk. 167). Lühidalt kirjeldab varrastel kootud naistekampsuneid K. Kõnsin 1972.a. välja antud raamatus „Silmkoesemed“ lk. 28.

Käesoleval sajandil välja antud kirjanduses on R. Tomberg oma raamatus „Vatid, troid, vamsad – silmkoelisi kampsuneid Lääne-Eesti saartelt“ kampsunite kaunistamise kohta öelnud, et Muhus on lisaks esmasele tarbimisfunktsioonile kampsuneis suuremat rõhku pandud käsitööskuse näitamisele ja eseme kaunistamisele. Kampsuni kaunistamise reeglistiku (tegumoe, koe, värvi, viklite paigutusega õlakul ja allääres) piires on iga kuduja püüdnud anda oma kampsunile isikupära. (2007, lk. 74). „Meite Muhu mustrid“ märgib ära muhulaste *vattide* aukartustäratava mustritiheduse, nüansirikkuse mustrimotiivides, huvitavad pisidetamid kaelustes, varrukasuudel, taskuklappidel ja alläärtes (Kabur, Pink, Meriste, 2010).

Ilukirjandusest leiab möödunud sajandi alguse külaelu ja selleaegset rõivastust kajastavat teavet R. Kõvamehe raamatutest. Kõvamees mainib oma raamatus „Kahe väina vahel“ möödaminnes, kuidas pulmade ettevalmistuse käigus kulub nii palju villu villvattideks, vööpaeltteks, sõbadeks, seelikuteks ja sukkadeks-kinnasteks, et täisvillase vammusekanga kudumise jaoks seda enam ei jätku. (Kõvamees, 1994, lk. 21) ja lk. 65, kuidas „...seni üsna nägematuks jäänud väike tööriist, heegelduskook nimelt...“ aitab niilata pitse särgikraedele ja naiste villvati rindadele.

Praktilise tööna on Liisi Ess Viljandi Kultuurikolledžis 2002.a. diplomitööna valminud Muhu-ainelist kampsunikollektsiooni tehes püüdnud selgust saada Muhus kasutatavate värvikombinatsioonide päritolus ja esemeid valmistades teinud läbi kampsunite valmistamisel kasutatavaid töövõtteid.

2. VATTIDE KIRJELDUSED

Käesolevas osas on *vattide* fotod ja kirjeldused. Legendid on saadud muuseumi tulmeraamatust, esemete kirjeldused koostas in ise vaatluse põhjal. Kirjeldamisel kasutasin seminaritöös toodud valmistamis- ja kaunistamisvõtete kriteeriume. Ka skeemid, mustrid ja joonised on koostatud vaatluse põhjal ja toodud lisa 2.

2.1. Eesti Rahva Muuseumi vatid

ERM A 282:132

Legend: Muuseumisse saadud 1921.a. Tuusti külast

Vatt kootud käsitsi tumepunasest villasest lõngast *nupilises* koes. Kootud sirgete tükkidena, varruka all kolmnurkne lisadetail. Kokku õmmeldud. Küljeõmbluses u. 2cm sügavune sissevõte, mis aheneb ülespoole. Allääres ja õlal *keerukorrad* vahelduvad põhikoega. Allääres lisaks kampsuni lõngast heegeldatud pits, kampsuni külge õmmeldud. Esiosal ja kaeluses oranž villane kangas, kaunistatud ristpistetikandiga. Tikandi motiivid kaeluses ja esiosal erinevad. Kangast täiendavad valge võnklev pael ja litrite ja kudrustega kaunistatud pael. Heegeldatud varrukaotsas vaheldub keerukorraline heegeldus kinnissilmuselise heegeldusega, kinnissilmuselisel osal ristpistetikand.

ERM A 358:131

Legend: Tehtud Muhus Vahtraste külas. Muuseumile müünud kaupmees Martin Aspe Pärnus 1929/30.

Vatt kootud käsitsi mustast villasest lõngast *nupilises* koes. Kootud sirgete tükkidena. Kokku õmmeldud. Varruka all nelinurkne lisadetail. Kokku õmmeldud. Allääres ja õlal keerukorrad vahelduvad vikelduse ja põhikoega. Esiosal ja kaeluses oranž villane kangas kaunistatud oranži, mustale poepaelale õmmeldud roheline ja valge siksakpaelaga. Esitükil, kahe oranži riideriba vahelises osas roosale siksakpaelale külge heegeldatud valge pits. Varrukaotsad kootud muustrilisenä, külge õmmeldud.

ERM A 509:5040

Legend: Valmistatud Muhus Kantsi külas Irma Keskküla poolt, kes selle müüs sama küla Luha perest 500mrk. eest 1920.a. „*Kõige uuema aja Muhu vatt, kampsun. Kantakse ka rihma all. Natuke endsemat kampsuni, mis väikse kolmnurgelise sabaga oli, kanti nii, et selle saba rihma alt välja paistis. Kampsunile tõmmatakse vahest ka lõngast koetud vest peale, kui külm on – see ei ole aga siiski komme. Kiriku minnes või kuhugi kaugemale välja ei panda ilmaski vesti peale.*“ Vatt kootud käsitsi mustast villasest lõngast. Kootud sirgete tükkidena. Kokku õmmeldud. Küljeõmbluses sissevõte, mis aheneb ülespoole. Allääres ja õlal keerukorrad vahelduvad põhikoega. Esiosal ja varrukaotstes lilltikand, esiosa tikandit täiendavad väikesed lillad litrid. Parema esihõlma ääres heegelpits, mis läheb edasi ümber kaeluse. Varrukaots heegeldatud pitsilisenä.

ERM A 639:90

Legend: Muuseumile kinkinud Muhu, Hellamaa v. Lõetsa k. Koolielu t. Raissa Keskpaik (s. 1915.a.). Valmistanud kinkija ema Maria Vulto (1895-1952) umbes 1915.a. paiku Kessulaiul. Kogutud 1973.a. mais-juunis.

Vatt kootud kästitsi tumepunasest villasest lõngast *nupilises* koes. Kootud sirgete tükkidena. Kokku õmmeldud. Küljeõmbluses kõvasti sisse võetud, et saavutada seljaosas lõikelisus. Allääres ja õlal keerukorrad vahelduvad vikeldusega. Esiosa ja kaelus ääristatud kollase villase kangaga, millel ristpistetikandis nimetähed ja geomeetrilised motiivid. Lisatud on veel valge siksakpael ja valge pitsiline poepael. Esitükil, kahe kollase riba vahelises osas kaunistuseks nõöbid. Kätis esiosaga samast kangast, kaunistatud ristpistetikandiga, servas kitsas heegelpits.

ERM A 640:167

Legend: saadud Katherina Nigulilt, Laulupeobüroo konsultandilt, kes sai selle arhitekt Tarvase emalt. Muuseumile kingitud 1974.a.

Vatt kootud mustast villasest lõngast *nupilises* koes. Kootud eraldi tükkidena, kokku õmmeldud. Allääres vahelduvad keerukorrad põhikoega, õlal vahelduvad ripskoe read põhikoega. Esiosal ja

kaeluses oranžist kangas, kaunistatud ristpistetikandiga. Esitüki keskmises osas valge pits ja telliskivivärvi poepael, esitüki välimises servas roosa pobipael, mis ümbritseb ka kaelust. Kaeluse siseserval valge siksakpael. Varrukaots eraldi kootud rohelisest ja mustast villasest lõngast *võngelises* koes. Külge õmmeldud, ühenduskohas roosa pobipael.

ERM A 651:20

Legend: *Vati* müüs muuseumile Liina Kivimägi (s. 1912) Kapi k. Männikult. *Vati* valmistas tema ema Juula Peeker (92 a.) Tupenurme külas Mihkli talus 50 v. rohkem a. tagasi. Kanti rahvarõivaseelikuga. Muuseumile kogutud 1975.a.

Vatt masinkoeline, kootud mustast villasest lõngast lõikekohasena. Kokku õmmeldud. Esiosas kaks kollase villase kanga riba kaunistatud lilltikandiga. Ribade sisemised servad kaunistatud valgest kangast *tippudega*, lisaks poepael. Krae kootud masinal, külge õmmeldud.

ERM A 651:22

Legend: *Vati* kinkis muuseumile Aleksander Palu (sünd. 1898), Muhu khk. Hellamaa v. Kapi k. Mulgi t. *Vati* valmistas A. Palu õde Maria Palu (1894-1971) Mulgi talus ajavahemikul 1914-1924. Õde kandis vatti rahvarõivaseelikuga.

Vatt kootud käsitsi mustast villasest lõngast *nupilises* koes. Kootud eraldi tükkidena, kokku õmmeldud. Allääres ja õlal keerukorrad vahelduvad põhikoe ja vikeldustega. Esiosas ja kaeluses erinevad rohelise kanga ribad riba kaunistatud lilltikandiga. Esiosas kahe kangariba vahel sinine

heegelpits. Kinnituseks nõöbid. Varrukas suust õla poole 1 cm sügavuselt sisse võetud. On näha, et kätised on olnud, aga ära harutatud.

ERM A 681:141

Legend: Kogutud 1980.a. Müüs Ksenia Tammik (s. 1921), valmistas müüja vanaema Jevdokia Vilto (1870-1950) Lõetsa k. Kummi t.

Vatt kootud mustast villasest lõngast *nupilises* koes. Kootud eraldi tükkidena, kokku õmmeldud. Allääres ja õlal keerukorrad vahelduvad põhikoega. Alläärde heegeldatud kitsas lilla pits. Esiosal ja kaeluses oranž villane kangas kaunistatud ristpistetikandiga, lisaks roheline siksakpael ja valge suurte sakkidega pael. Kätised heegeldatud kinnissilmuseliste keerukorralistena, muster sisse heegeldatud. Kätis külge õmmeldud.

ERM A681:188

Legend: *Vati* müüs muuseumile Natalie Toom (s. 1923) 1980.a.. Kuulus Raissa Leisile, kes elas Aadu talus (Tusti k.). „*Vatti kanti särgi peal*“.

Vatt kootud käsitsi mustast villasest lõngast *nupilises* koes. Kootud eraldi tükkidena, kokku õmmeldud. Allääres ja õlal vahelduvad keerukorrad vikeldusega, Esiosal kaks oranži kanga riba, sama kangas ümbritseb ka kaelust. Esitükil ja kaeluses ristpistetikand, välimises servas kollane

siksakpael, sisemises servas valge niidiga tikitud kaunistus ja punased klaasnööbid. Varrukaots heegeldatud pitsilisena mustast ja kollasest villasest lõngast, kohe külge heegeldatud.

ERM A 789:5

Legend: Muuseumile kinkis Raissa Laugen (s. 1909) Hellamaa v. Vahtraste k. Paali t. Valmistas Maria Past (1880-1940) Paali talus enne Esimest maailmasõda. „*Kootud nupilises koes, nippis sabaga*“.

Vatt kootud käsitsi tumepunasest villasest lõngast *nupilises koes*, tugevasti vanunud. Kootud eraldi tükkidena, kokku õmmeldud. Allääres ja õlal vahelduvad keerukorrad põhikoe ja vikeldusega. Allservas keerukorraliste kinnissilmustega mustiline heegeldus. Esiosal kaks oranži kanga riba, sama kangas ümbritseb ka kaelust. Kangal ristpistetikand, välimises servas kollane siksakpael, seespool heegelpits ja kuldsed klaasnööbid. Kätised heegeldatud kinnissilmuselistena, kaunistatud ristpistetikandiga, külge õmmeldud. Kätise otsas oranž heegelpits.

2.2 Eesti Ajaloomuuseumi vatid

EAM 16374 E 1360

Legend: Muuseumile on saadud 1960 aastal. Valmistamine ja valmistamise aeg teadmata. Tõenäoliselt pärineb terve komplekt 19. sajandi lõpust (seelikukanga kudumise aeg umbes 1870).

Vatt kootud käsitsi mustast villasest lõngast *nupilises* koes. Kootud eraldi tükkidena, kokku õmmeldud. Allääres ja õlal keerukorrad vahelduvad põhikoe ja vikeldusega. Allääres heegelpits, milles vahelduvad must, roheline, roosa ja valge. Esiosal ja kaeluses ristpistetikandiga oranž villane kangas. Esiosal kanga välimises servas kollane siksakpael, seespool kardpael, litrite ja kudrustega kaunistatud poepael ja ilunööbid. Kaeluses kandi välisservas roosa siksakpael ja poepits. Kätisel vaheldub keerukorraline heegeldus kinnissilmuselise heegeldusega, kinnissilmuselisel osal ristpistetikand. Kätise ja varruka ühenduskohas kollane siksakpael.

EAM 18008 E 1554

Legend: Muuseumile kinkis Pedussaar, Aleksandrine. Kuulub Muhu naise ülikonda. Valmistatud tellimusena Muhus Koguva külas 1909. või 1910. aastal. Kantud laulupidudel ja rahvapidustustel Tallinnas.

Vatt kootud käsitsi mustast villasest lõngast *nupilises* koes. Kootud eraldi tükkidena, kokku õmmeldud. Küljeõmbluses 6cm sügavune sissevõte, mis aheneb ülespoole. Allääres ja õlal vahelduvad keerukorrad põhikoega. Esiosas ja kaeluses oranž villane ristpistetikandiga kangas. Esiosal kahe oranži riideriba sisemises servas roosa lõngaga tikitud ahelpisteriba, selle kõrval valge siksakpael ja roosa pobipael. Keskel roosad plastmassnööbid. Kaeluse välimises servas valge siksakpael ja roosa pobipael. Kätsel vaheldub keerukorraline heegeldus kinnissilmuselise heegeldusega, kinnissilmuselisel osal ristpistetikand.

2.3 Eesti Vabaõhumuuseumi vatt

EVM E99:24

Legend: Saadud Vapper Ekaterina Georgi t. (s. 1898.a.) Arusaadu t. Rinsi k. Hellamaa v. Muhu khk. ostmise teel 1969.a. Kuulunud Raissa Mürsepale (1879-1962), kes elas Värava t. Rinsi k. Hellamaa v. Muhu khk.

Vatt kootud käsitsi mustast villasest lõngast *nupilises* koes. Kootud eraldi tükkidena, kokku õmmeldud. Allääres ja õlal vahelduvad keerukorrad põhikoe ja vikeldusega. Esiosas ja kaeluses sinisest ja rohelisest lõngast heegelpits, millest läbi põimitud lilla poepael. Kätis heegeldatud pitsilisena roosast, kollasest, rohelisest, oranžist ja tumepunasest lõngast, otsa õmmeldud. Kätise servas heegelpits.

2.4 Saaremaa Muuseumi vatt

SM 9651:1 T279

Legend: Saadud Linda Paadikult 1985.a. Kuulus Akiliina Paist-Rannalale. Valmistatud u. 1905.a.

Vatt kootud käsitsi tumepunasest villasest lõngast *nupilises* koes. Kootud eraldi tükkidena, kokku õmmeldud. Varrukas randmest õla suunas kitsamaks õmmeldud. Allääres ja õlal vahelduvad keerukorrad põhikoe ja vikeldusega. Esiosal ja kaeluses kaks erinevat oranži villast kangast, esiosa kangas kaunistatud ristpistetikandiga. Esiosa välimises servas valge siksakpael, mis läheb edasi ümber kaeluse; esiosal kahe oranži riba vahelises osas heleroosa poepael kaunistatud kudruste ja litritega ja roosa siksakpael. Esikeskjoonel rohelised ja sinised klaasnööbid. Varrukaotsas oranžist kangast ristpistetikandiga kaunistatud kätis. Kätis külge õmmeldud, ühenduskohal pobipael. Kätise välimises ääres roosa ja valge siksakpael.

3. VATTIDE LÕIGE, VÄRV, KUDUMISTEHNIKA, KAUNISTUSED

Lõige. Seminaritöös vaadeldud *vattide* põhjal järeldasin, et käsitsi kootud *vatid* on sirgelõikelised, seljaosa kootud kitsamana, sisuliselt puudub seljatükil käeaugukaar, sealt on kootud sirgelt. Seljatüki alaosa (*nipp*) on kootud V-kujulisena. Esitüki küljeosa on nii palju laiem, et ulatub kaenla alt läbi seljatükini, varrukakaar on sisse kootud. Esitüki parem hõlm on kootud laiem, nii et see moodustab ülekäigu vasakule hõlmale. Vasak hõlm on kootud esikeskjooneni, vasakul hõlmal on kinniseks enamasti haagid. Varrukad on madala kaarega, randme poolt pisut ahenevad, sirgelt otsa pandud.

Käesolevas töös vaadeldud käsitsi kootud *vattide* lõige sarnaneb seminaritöös vaadeldud *vattidele*. Masinal kootud on vaid üks, sellel on varrukakaar kududes kujundatud, aga kehaosa lõige on sirge ja *nipp* puudub.

Vattide värv, kudumistehnika ja allääres ja õlal kasutatud kaunistused on toodud lisas1 (*Tabel 1*).

Värv. *Tabelist 2* nähtub, et kahes töös kokku vaadeldud esemetest on enim musta värvi *vatte*, oluliseks võib pidada ka tumepunase värvi esinemist, aga ülejäänud (sinine ja roheline) on pigem erand kui reegel.

Kaunistused õlgadel ja allääres. Seminaritöös vaadeldud käsitsi kootud *vattidest* 11 oli kindlalt võimalik määrata, millise koega vahelduvad keerukorrad õlgadel ja allääres, ülejäänud 3 jäid erinevatel põhjustel valikust välja. Lõputöö raames vaadeldud *vattidel* oli kõigil koe vaheldumine võimalik määrata.

Kokku vaadeldud 24 käsitsi kootud *vatil* on allääre ja õlgade kudumisel kaunistamiseks kasutatud keerukordade kombineerimist põhi- ja vikkelkoega enim (14 korral), kombineerimist põhikoega 7 korral ja kombineerimist vikkelkoega 3 korral. Andmed on koondatud *tabelisse 3*.

Kaunistused esiosal, kaeluses ja varrukaotsas. Seminaritöös selgus, et kampsuni esiosa ja kaeluse kaunistamisel kasutati enim poekaupa – kangast, paelu, pitse, nõöpe. Nimetused siksakpael ja *pobipael* tähistavad kindla väljanägemisega paelu. Ülejäänud erinevad paelad kannavad ühist nimetust „muu poepael“.

Varrukaotsa kätised tehti reeglina värvilised. Tegemisel kasutati erinevaid tehnikaid – heegeldamist, kudumist, kangaga kantimist ja nende kombinatsioone. Heegeldamisel on kasutatud kaht erinevat kinnissilmuste heegeldamise viisi: esimesel puhul on heegeldamisel nõel pistetud läbi eelmise rea silmuse mõlema kaare alt, teisel puhul ainult eelmise rea silmuse tagumisest poolest. Viimasel juhul jääb heegelpinnale *keerukorda* meenutav vööt. Selle põhjal võtsin kasutusele terminid „kinnissilmuseline heegeldus“, teise variandi puhul „*keerukorraline* heegeldus“. Samuti kasutasin mõistet „varrukaots“ *vati* varruka randmepoolse osa tähistamiseks ja „kätis“ varrukaotsa lisatud erinevas tehnikas valmistatud osa kohta.

Vaadeldud kampsunite põhjal toon välja järgmist (*Tabel 4*):

Esiosa ja kaelus. Ainsa masinkoelise kampsuni esiosal on kaks kollast villase kanga riba, mis on kaunistatud lilltikandiga, kaeluses ja varrukaotsas kaunistused puuduvad.

Käsitsi kootud *vattide* esiosa kaunistus paikneb paremal esitükil umbes kaelakaare laiuselt. 13 *vattist* 12 on esiosal kaks villase kanga riba, mis kaunistatud ristpistetikandi (9 juhul), lilltikandi (2 juhul) või siksakpaelaga (1 juhul). Seitsmel olid esiosal kahe riba vahel kaunistuseks nõöbid. Üks *vatt* on kaunistatud mitmevärvilise heegelpitsiga. Ühel kampsunil oli esiosa ja kaelus kaunistatud lilltikandiga ja tikitud oli otse kudumile, eraldi esitükki ei olnud. Sama *vati* kaelusesse pikenes ka esitüki äärt kaunistav heegelpits. Enamasti (11 juhul) on ka kaelakaar kanditud sama kangaga, millest on esiosa kaunistusribad, kant pikeneb ümber kaelakaare ja lõpeb vasakul esitükil parema hõlma all. Vaid 1 juhul oli kaeluse kant esitükist erinevat värvi.

Sarnaselt seminaritööle on ka käesolevas töös vaadeldud *vattidel* paeltest enim kasutatud siksakpaela ja pobipaela. Lisaks võib märkida, et kolmel juhul oli nende kõrval kasutatud litrite ja kudrustega kaunistatud paela.

Varrukaotsad. Masinkootud *vati* varrukaotsad olid kaunistamata, ühel käsitsi kootud vatil võis aru saada, et kätis on ära harutatud. Ülejäänud varrukaotste kaunistused jagunesid: heegeldatud kätiseid – 8, kootud kätised – 2, kangast kätised – 2. Heegeldatud kätised jagunevad seminaritöös koostatud tüpologia põhjal järgmiselt:

- pitsilised – kätis on heegeldatud pitsilisena või on varrukaots kaunistatud heegelpitsiga (3 tk.)
- kinnissilmuselised – kätis on heegeldatud kinnissilmustega ja kaunistatud ristpistetikandiga (1 tk.)
- kinnissilmuseline + keerukorraline – kätisel on kinnissilmuselisena heegeldatud keskosa ja keerukorralised ääred. Keskosa on ühevärviline ja kaunistatud ristpistega, keerukorraline ääreosa on kolme- kuni seitsmerealine ja mitmevärviline. Mõnikord on keerukorralisele ääreosale lisatud paar rida kinnissilmuseid (3 tk.)
- keerukorraline mitmevärviline – kogu kätis on heegeldatud keerukorralisena, kätisel on eristatavad kesk- ja ääreosa muster või jookseb kätisel heegelrida siksakilisena ja on ühe- või mitmevärviline (1 tk.).

Esiosa, kaeluse ja varrukaotste mustri- ja heegelskeemid on toodud lisa 2. Servadesse heegeldatud pitsid olid lihtsad - heegeldatakse sambagruppe, õhk- ja kinnissilmuseid kombineerides ühe- kuni kaherealine ühe- või mitmevärviline pits. Valdavalt sarnanesid servadesse heegeldatud pitsid seminaritöös vaadeldud *vattide* pitsidega, seetõttu tegin valiku ja joonistasin üles vaid need, mis varem vaadeldutest oluliselt erinesid.

4. KOLLEKTSIOON

4.1. Kuidas jõudsin kolleksioonini? Mõtted, arvamused

Üldiselt on teada, et silmkoeline kampsun lisandus Muhu naise rõivakomplekti 19. sajandi lõpus. Ago Rullingo andmetel tõusis Muhus 1881. aastaks rahvaarv 5428 inimeseni ja suurenes 19. sajandi viimasel kümnendil veelgi (Rullingo, 2001, lk. 190-191). Arvestades, et elanikkonna struktuuris ilmnis sel ajal naiste osakaalu tõus (ibid, lk. 185), on üllatav, et näiteks Muhu muuseumi kogus on MUIS.ee andmetel üle 30 seeliku, *vatte* aga vaid 11. Usutavasti on proportsioon sama ka ERMi kogu puhul. Ka erakogus olevaid *vatte* õnnestus mul seminaritööd tehes leida vaid 8, samas kui sukki või seelikuid on mulle teadaolevalt muhulaste kodudes ikka rohkesti. Ilukirjanduse poolelt annab R. Kõvamees oma raamatus „Tütarlaps kaugelt neemelt“ edasi eelkoolialise tüdruku kiitlemise enne kirikusõitu: „*Voata mu villvatti... näe, vink ja pobipaelad rindas... Riina tõi jõuluks.*“ (Kõvamees, 1998, lk. 56) ja sama tütarlapse leeriskäimise riiete kirjelduse: must, punasest kalevist rinnanurkadega ilustet vammus, moekohane seelik pobipaelaga all ja lappidega ummiskingad. Särgi kirjutas ta ise, Hane-Riste kodus valged sukad ning villvati – mitte musta, vaid punase. ... Punased nupulised olid uus mood, ainult uhkemad kandsid neid. Ka maksis punane värv rohkem kui must (ibid, lk. 113).

Teisalt võib olla, et silmkoelist rõivaeset ei peetud praktiliseks, sest R. Piiri märgib oma 2013.a. välja antud raamatus „Eesti kampsun Eesti Rahva Muuseumi kogudest“ lk. 4 - 5, et rahvarõivakostüümi osaks olnud varrastega kootud kampsuneid on Eesti Rahva Muuseumi esemekolleksioonis 28 näidist ja et mõnel pool mandri – Eestis on varrastega kootud kehakatet peetud lõnga raiskamiseks, sest silmkoeline kampsun oli kerge kuluma.

Andmeid selle kohta, kes, millisel puhul ja missuguste rõivastega kampsunit kandis, leidsin ERMi etnograafilisest arhiivist vaid üksikute viidetena, kus kogujad on kirja pannud, et *vatte* on valmistatud veimevaka jaoks (MM643:E1135), et kampsun on olnud kingitus ämmale

pulmadeks (EA 138:12) ja neid kantud juba jutustajate noorpõlves, ja mõned kannavad veel praegu (EA 48:977. Eesti Kirjandusmuuseumi kogust on andmed **R. Viidalepalt**: ...*noorikukirku – see oli nii luteruse kui õigeusklikel. Väiketanu, selle peal 2 - 3 roositud rätikut, et üksteise alt välja paistavad. Suvel: vammus seljas, vatt all, seelik, paprega põll...* (KK 13, 216(18)).

Seminaritööks andmeid kogudes sain teada, et Muhus valmistati *nipiga vatte* enamasti pulmadeks ja kanti pidulikul puhul või kirikus käies. Tänapäeval on *vatt* Muhus oluline rõivaese rahvakunstikollektiivide naiste rõivakomplektides. Uued esemed on valmistatud kunagise rahvakunstikoondise UKU poolt toodetud mudelite põhjal. Samuti kasutatakse võimalust kasutatud rõivaste kauplusest ostetud musta värvi kampsun kaunistada muuseumieseme eeskujul, et oleks olemas visuaalne sarnasus.

Üksiku esemena kantakse *vatte* ka muu pidulikuma rõivastuse lisana. Kuigi traditsiooniline rahvarõivakomplekt on enamasti kasutuselt kadunud, siis tänapäevase nõ. linnamoelise riietuse juures on *nipiga vatt* ilus täiendus.

Kuigi lastele rahvarõivaste muretsemist peetakse tihti liiga kalliks, aitas kohalik käsitööselts Oad ja Eed mõni aasta tagasi Muhu lasteaias muretseda eelkooliealiste laste suuruses rahvarõivad, et lapsed saaksid pidulikel puhkudel neid kasutada. Heaks tavaks on saanud, et lapsed lõpetavad lasteaias rahvariites. Ka kohalik põhikool on väljendanud soovi, et 1. septembril võiksid lapsed kooli tulla rahvariites või rahvuslikus stiliseeritud riietuses. Nii püütakse elus hoida rahvarõiva kandmise traditsiooni ja kinnistada lastes maast-madalast teadmist, et õige rõivastusega saab iga pidu veel pidulikumaks ja kogukond lähedasemaks. Seminaritöö üks uurimisküsimusi oli, kas kodudes hoitavaid *vatte* on muudetud, et neid tänapäeval kanda saaks. Tulemuseks sain, et muudatused on minimaalsed ja tehtud rohkem suuruse kandjale sobivamaks sättimiseks ja kulunud osade asendamiseks kui põhjalikus ümber tegemiseks.

Eeltoodut arvestades tekkis soov valmistada kollektsioon, millega tähistada elus ühe perioodi lõppu ja teise algust. Kehtivad ju tänapäevalgi üleminekuriitused, kuigi uues vormis. Tähised, mida mina oma elus olen tähtsaks pidanud, on abiellumine, seejärel lapse sündimine, tema koolimine ja kooli lõpetamine. Nii kavandasin *vatic* beebile, koolieelikule, koolilõpetajale, pruudile ja ämmale. Kui möödunud sajandil olid *vatic* valdavalt musta värvi, siis minu kollektsioon on värviline: beebile – kollane; kooliminejale – roheline; koolilõpetajale – sinine; pruudile – punane; ämmale – lilla.

Tõdemus, et kui ema on oma tütre mehele pannud, siis tema elus justkui nii olulisi sündmusi enam ei olegi, mis tähistamist vääriksid, oli minu jaoks ehmatav. Tegelikult aga on üleminekul ühest eluperioodist teise osalejateks peale peategelase, kes reeglina alustab uut etappi, ka need, kes jäävad, võimaldavad tagasipöördumist, hoiavad sidet eelnenuga, toetavad ja julgustavad. Nii vajavad ka need, kelle suuremad elumuutused juba seljataha jäänud ja kelle elu võib tunduda argisem, oma vatti. Selleks valisin traditsiooni hoidva musta.

Muhu naised on teadlikult valmistunud ka eluringi kokkusõlmivaks viimaseks sündmuseks, valides ja varakult valmis pannes rõivad, millega minna viimasele teekonnale. Need on olnud ilusti pakituna riidekapis või –kirstus oma aega ootamas ja selle koht järeltulijatele teada antud. Lisaks rõivastele on mõnes peres meister tikkinud ka teki, millega hauas kirst katta. Nii jutustas **Riina Tomberg**, kuidas **Raissa Saaremäel** (1891 – 1985), kelle juurde ta roositud tekki vaatama läks, ise lakas heinu ära pannes ta tuppa juhatas, kohe öeldes, et see on ta matusetekk. Ka on **Anu Kabur** ja **Neeme Oidekivi** rääkinud, kuidas nende peredes hauakivid, nimed peal, aidas viljakirstu taga kaetuna oma aega ootama pandud on, vaid kuupäevad on tulnud kodustel lisada lasta. Neist kommetest lähtuvalt on kollektsiooni lõpetuseks helehall *vatt*, millesse rõivastada lahkunu.

4.2. Kasutatud töövõtted

Inimest, kes oleks Muhu naise *nipiga vati* traditsioonilisi võtteid kasutades või muuseumieset eeskujuks võttes endale valmistanud või valmistada lasknud, ma oma seminari- ja lõputöö jaoks materjali otsides ei kohanud. Pean silmas eset, mis vastaks järgmistele tingimustele:

- kootud käsitsi *nupilises* koes maavillasest lõngast;
- allääres ja õlgadel on keerukorrad, mille vahelises osas on põhikude või vikkelukude;
- esiosal ja kaeluses on tikandi ja/või siksakpaelte-pitsidega kaunistatud villane kangas;
- varrukas lõpeb selgelt eristatava kätisega, kätis on kangast, kootud või heegeldatud.

Töö mahu vähendamiseks oli kavas kasutada masinkootud toorikuid, millele kavatsesin käsitsi juurde kududa *keerukordadega* kaunistatud *nipi* osa, allääre ja õlalapid Seetõttu tuli enne *vattide* valmistamist teha tööproovid, et leida vastus järgmistele küsimustele:

- kuidas ühitada käsitsi- ja masinal kootud osad? Milline jämedusega varras valida, et ei tekiks liiga tugevat kontrasti? Tegin proovid varrastega 1,25; 1,5 ja 2,0. Parimaks osutus varras 2,0.

- kui on soov masinkootud nupulist kudet pesumasinas vanutada, siis kui palju võib materjal kokku tõmmata? Selleks sain masinal kootud nupilises koes proovitükid algse mõõduga 30*30cm. Pesin neid täis masinas 40 kraadi juures. Ruudukujuline tükk tõmbas kokku umbes kolmandiku.
- arvestasin välja masinkoe ja käsitsi kootu tiheduse erinevuse. Üldjoontes tuli masinal kootud silmuste arv korrutada koefitsiendiga 1,3. Samuti selgitasin välja, et umbes 6 rida annab kõrguseks 1 cm.
- kas alläärde juurde kootav osa tuleks kududa eraldi ja siis masinkootud osa külge silmata või korjata silmused valmis osa küljest ja kududa hoopis nõ. ülevallt alla. Tööproovide põhjal otsustasin kududa juurde kootava osa eraldi ja seejärel põhitükiga ühendada.

Ka kätiste ja pitside jaoks heegeldasin tööproove 8/2 ja 8/1 lõngaga. Esialgu tundus, et kätiste ja alläärte valmistamiseks sobib 8/2 ja peenemate kaunistuspitside jaoks 8/1. Et kahekordset lõnga peenemaks saada, pesin valitud lõnga läbi ja kerisin märjalt ümber poti, kerimise ajal lõnga pingutades. Nii sain lõnga peenemaks. Heegelnõel, mis osutus sobivaimaks, kandis numbrit 2, aga kuna see on soetatud ligi 30 aastat tagasi, siis ei vasta see mõõt tänapäeval müüdavate nõelte numeratsioonile. 8/1 lõnga jaoks sobis heegelnõel, millel peal number 0,85, aga ka see ei vasta praegu kehtivatele mõõtudele.

Esiosade jaoks värvisin ise kangast. Kuna kampsunite värvid olid teada, püüdsin saada sobivaid toone. Värvisin kuut erinevat värvi, aga lõpuks sobisid minu värvitud kangad kahe kampsuni esiosa jaoks, ülejäänutel kasutasin valmis kangast. Koos kangaga värvisin ka 8/2 ja 8/1 lõnga, aga ka neist sobis lõpuks vaid kollase-rohelisekirju 8/1 neolõng.

Lõikelt on kollase ja rohelise kampsuni kehaosad sirged. Varrukad on õlast suu poole ahenevad. Rohelisele kampsunile on lisatud parempidikoes kaenlalapid.

Ülejäänud on kootud lõikekohase varrukakaare ja sellele vastava kehaosaga. Kehaosa lõige on kaenla alt vöökohta poole pisut ahenev.

4.2.1. Kudumine

Seminaritöös kirjeldasin Olga Äkke (s. 1931) õpetuse kohaselt *keerukorra* ja *nupilise* koe kudumist: *keerukorra* kudumiseks tuleb peale ülesloomist tagasirida kududa pahempidiste silmustega. Edasirea kudumiseks võetakse lisaõng, kootakse pahempidiste silmustega põhi- ja lisaõnga kogu aeg ühtepidi (alt üles) vahetades.

Mina koon nii, et lõng jookseb parema käe sõrmelt (nn. „viskamisega“) ja pidev pahempidisilmuste kudumine hakkas mind häirima. Nii leidsin, et kuna *keerukord* varjab kudumis talle eelnevat rida, nõ. „istub“ talle eelneva rea peal, siis on minu jaoks on mugavam ja loogilisem kududa peale ülesloomist tagasirida parempidi silmustega, sellele järgnevalt parempidisilmuseline edasirida ja siis tagasireal võtta lisa lõng ja kududa *keerukord* (Joonis 1). Ka *nupilise* osa kudumine jättis visuaalselt parema mulje, kui sellele osale eelnes parempidisilmuste rida.

Keerukordade vaheline osa on kootud põhikoes (*nupilises*) või vikkelkoes. Esines ka nende kahe kombineerimist. Üks põhikoest tuletatud variant on selline, kus esimene rida kootakse sarnaselt tavalisele *nupilisele* koele, aga tagasirida kootakse läbi 1:1 soonikuna nii et ületõstetud lõngaga silmused kootakse parempidi ja nendevahelised silmused pahempidi. Kolmas rida kootakse sarnaselt esimesele reale – ületõstmine toimub samas kohas, kus esimeselgi real. Tulemuseks on venitatud silmustega 1:1 soonikut meenutav kude (Joonis 2).

Vikkelkude moodustub parem-pahempidistest silmustest, mis tekitavad mustri. Enimlevinud on parem-pahempidiste silmuste vaheldumine rütmiga 2:2, igal järgneval real ühe silmuse võrra paremale või vasakule nihkudes, nii et tulemuseks on kaldjooned. Teise variandi puhul tekib kudumi pinnale rombimuster (Joonised 3 ja 4).

Lisaks neile kasutasin veel ripsirida ja õhksilmuseid kahe *keerukorra* vahel (Joonised 5 ja 6).

4.2.2. *Nipi* kudumine.

Kudumist alustasin beebikampsunist. *Nipi* kudumiseks loendasin masinkootud tüki silmused ja korrutasin eespool toodud koefitsiendiga 1,3. Silmused lõin üles raamatus „Meite Muhu mustrid“ lk. 28 toodud vanema luoduse õpetust järgides. Kartsin, et kui loon silmused kahele nr. 2 vardale, jääb loodus lõtv, nii kasutasin varda nr. 2 kõrval varrast nr. 1, et üles loodavatele silmustele avarust anda. Järgnevalt kasutasin *nipi* kudumise kirjeldust oma seminaritööst lk. 24. Alustasin kudumist 5 silmusega neid igal real kolme kaupa juurde võttes. Peale põhitüki külge silmamist selgusid järgmised probleemid:

- *nipi* osa rullus üles, osutades sellele, et looduse silmused võiksid olla vabamad ja et *keerukord* on liiga tugevasti kootud;
- põhikude tundus olevat liiga lõtv;
- viie silmusega alustades jääb *nipp* lauge.

Sellest juhindudes lõin uued silmused kahele nr. 2 vardale, lisasin koefitsiendiga 1,3 leitud silmustele veel 1...2 silmust iga 10 masinkootud silmuse kohta, mis *nipi* kudumise käigus kahandasin ja kудusin põhikoe osa teadlikult tugevamalt. Kuna tegu oli väikese kampsuniga, siis selle puhul mind *nipi* laugus ei seganud, aga teiste kampsunite kudumisel tegin järgmised muudatused:

- rohelise ja punase kampsuni *nipi* kudumist alustasin 3 silmusega ja korjasin igal real kolm silmust;
- sinise kampsuni *nipi* kudumist alustasin 3 silmusega, korjasin igal real 1 silmuse kuni vardal oli 30 silmust, edasi igal real 2 silmust kuni vardal oli 50 silmust ja edasi igal real 3 silmust kuni lõpuni.

4.2.3. Õlgade kudumine.

Kollase ja rohelise kampsuni õlgade kudumiseks jagasin seljaosa silmused kolmeks. Keskmise kolmandik jäi kaelaava jaoks, äärmistelt korjasin silmused, samal ajal iga kahe silmuse tagant üht juurde kasvatades. Keskmised silmused ajasin lõngale, et see osa säilitaks oma elastsuse. Tagasireal kудusin *keerukorra* ja juurde kasvatatud silmused keerdsilmustena. Õlaosad kудusin sirgelt ja silmasin esiosa külge.

Sinise ja punase kampsuni puhul proovisin kaelaava seljatükil ja õlga kududa lõikekohasena. Selleks korjasin õlasilmustele lisaks kaelaava silmustest kummaltki poolt kolmandiku, mis 6...7 rea kudumise jooksul kaelaava silmuseid hoidvale lõngale lisasin. Et kujundada lõikekohast õlajoont, kasutasin lühendatud ridadega kudumist. Selleks tuleb valida read sõltuvalt mustrist kahe *keerukorra* vahel või nupilise koe esimesel või viimasel real (*Joonis 7*).

Oluline tähelepanek siinjuures on, et jagamine kolmeks ei andnud kõigil juhtudel parimat tulemust. Eriti väiksemate suurusnumbrite puhul peaksid õlad olema pisut laiemad kui kolmandik, et kaelaagu ümaruse kujundamise jaoks jätkuks ja kui mustrilisena kootav õlaosa on laiem kui 7 cm, tuleks ka esiosa kaelakaar kududes kujundada.

4.2.4. Tööd enne kaunistamist

Peale kudumist ühendasin varrukad kehaosadega ja traageldasin kokku külje- ja varrukaõmblused. Kokkuõmblemine enne pesemist on vajalik, et need servad, mis hiljem omavahel ühendatakse, jääksid ühesuguse pikkusega. Kaht väiksemat kampsunit vanutasin

masinas 40 kraadi juures läbi pestes, kaks järgmist kampsunit pesin käsitsi, pesemise ajal kergelt vanutades. Peale pesemist tsentrifuugisin neid masinas 700 p/min. Lillat kampsunit ainult aurutasin koduse triikrauaga.

Proovitükkide masinas läbipesemine andis tulemuseks kokkutõmbumise umbes kolmandiku võrra. Seetõttu said kollase ja rohelise kampsuni tükid masinal kolmandiku võrra suuremad kootud. Paraku vanusid need kaks pestes erinevalt – kollane ootuspäraselt, aga roheline oodatust rohkem. Kas põhjuseks on kampsuni suurus, erineva päritoluga lõng või pesumasina erinev täituvus, ei selgunud.

Enne pesemist märkisin sinise ja punase kampsuni mõõdud üles ja peale pesemist venitasin tükid nõeltega tasapinnal õigesse mõõtu. Hiljem selgus, et ka sellel on oma oht – esitükkide servad võivad liiga välja venida.

4.3. Kaunistamine ja lõplik valmimine

Lisaks kudumisele on *vattide* kaunistamisel kasutatud kõiki traditsioonilisi võtteid. Muuseumivattidel on kasutatud kangast, ristpiste- ja lilltikandit, kudumist, heegeldamist, paelu, pitse ja nõöpe. Kuna ühe *vati* kaunistamiseks saab kasutada palju erinevaid kaunistamise viise ja enamasti on eelduseks, et erinevad kaunistused tehakse valmis iseseisvana ja kogu ilu pannakse lõpuks kampsuni peal kokku, siis kasutasin heegeldamise ja tikkimise juures kohalikke meistreid **Tiiut, Piretit ja Lily**, kes minu kavandi järgi töö teostasid. Samuti palusin rohelise, sinise ja lilla *vati* kaelusekantide ja punase *vati* krae paigaldamise juures kogemustega õmbleja **Annika** abi. Enamasti on kaunistused kinnitatud käsitsiõmblustega, vaid üksikutes kohtades on kasutatud masinaõmblust. Kaunistamise etapis selguski, et varem värvitud lõngad ja kangad paljuski ei sobi kas siis värvi või struktuuri poolest. Oma värvitud lõngast kasutasin lõpuks vaid 8/1 maavillast kollase-rohelisekirjut neolõnga, tikandid ja pitsid on tehtud tänapäeval kasutatava peene lõngaga, mille päritolu tõttu võib eeldada, et koostis ei ole naturaalne. Siinkohal tuleb märkida, et traditsiooniliste peenete (2...3 mm laiuste) siksakpaelte hankimine Eesti käsitööpoodidest on väga keeruline ja kunagist nn pobipaela ei ole ma leidnud ka interneti kaudu otsides. Peenema ristiga ristpiste tikkimiseks kasutasin oma varudest nõukogudeaegset kanvaad. Olen südamest tänulik oma juhendajale, kes oli muude pitside-nööpide-paelte varumisel suureks abiks ja kelle varudest on pärit kollase ja rohelise kampsuni voodrikangad.

Annan järgnevalt valminud vattide kirjeldused samal viisil nagu kirjeldasin muuseumivatte, ja selgitan lühidalt üksikute sõlmede valmistamise tehnoloogiat, vattide kavandid koos materjalnäidistega on lisas.

Beebi vatt. Kootud kollasest villasest lõngast sirgete tükkidena. Allääres ja õlal keerukorrad vahelduvad põhikoe ja vikeldusega. Esiosa ja kaelus ääristatud kollase villase kangaga, millele lisatud oranž, valge ja roheline siksakpael ja heegelpits. Esitükil kaunistuseks punased, kuldsed, sinised ja rohelised kivikesed. Kätis roosast villasest kangast, kaunistatud samasuguste värviliste kivikestega, mis esitükil, lisaks roheline ja kollane siksakpael.

Alumine (vasak) hõlm on kootud sama lai kui pealmine hõlm. Lõikasin seal kaeluse ja hõlma vahelise nurga ümaramaks ja kantisin terve serva diagonaalse villase kangaga. Et kant liiga paksuks ei jääks, jätsin pahemal pool serva tagasi keeramata ja kinnitasin lõikeserva roosa laisalõngaga. *Vati* külje- ja varruka alumised õmblused on kokku õmmeldud masinal.

Koolieeliku vatt. Kootud rohelisest villasest lõngast sirgete tükkidena. Allääres ja õlal keerukorrad vahelduvad põhikoe ja vikeldusega. Esiosal lilltikandiga kaunistatud kaks rohelse villase kanga riba, millele on lisatud kollane ja oranž siksakpael, poepits ja valged nõöbid. Kaeluses sama kangas kaunistatud oranži ja rohelse siksakpaelaga. Kätis roosast villasest kangast, kaunistatud ristpistetikandiga ja rohelse ja kollase siksakpaelaga.

Vati kaelus on lõikekohane. Pahemal pool katab kandi lõikeserva esitükkide puuvillane katterie, seljaosas kitsas diagonaalkant. Varruka all on avaruse andmiseks parempidikoes kaenlalapid. Kaeluse paigaldas Annika. *Vatt* on kokku õmmeldud käsitsi.

Koolilõpetaja vatt. Kootud sinisest villasest lõngast lõikekohasena. Allääres ja õlal keerukorrad vahelduvad põhikoe ja vikeldusega. Allääres litritega kaunistatud heegelpits. Esiosal kaks ristpistetikandiga kaunistatud oranži kanga riba, millele lisatud roosa, valge ja tumekollane siksakpael. Kahe oranži riba vahelises osas valge poepits, litrite ja kudrustega kaunistatud helesinine atlasspael ja sinised ja valged klaasnõöbid. Kaeluses esiosaga sama kangas, valge poepits ning sinine ja roosa siksakpael. Varrukaotsas keerukorrad vahelduvad põhikoega. Kätis heegeldatud mitmevärvilise keerukorralisena, keskel lillekujulised motiivid. Servas heegelpits.

Esiosa kaunistavate kangaribade servad on tagasi keeratud, seevastu diagonaalselt lõigatud kaelusekandil on servad tagasi keeramata. Väljaspool katab lõikeserva siksakpael, seespool kinnitasin serva kampsuni värvi laisalõngaga. Edaspidi tasuks sellise tiheda kanga kasutamise

puhul kaaluda ka esiosa kangaribade lõikeservade lahtiseks jätmist. Kätise ja allserva pitsi detailid heegeldas Tiiu, esiosa tikkis Lily, kaeluse paigaldas Annika. *Vatt* on kokku õmmeldud käsitsi.

Pruudi *vatt*. Vatt kootud punasest villasest lõngast lõikekohasena. Allääres ja õlal keerukorrad vahelduvad põhikoe ja vikeldusega. Esiosal punane villane kangas, millel piiprellide, litrite ja kudrustega kujundatud geomeetriline ornament. Lisatud kuldne pits, valged kudrused, valge ja roheline siksakpael. Kurgu all kaks rohelist klaasnööpi ja rahad. Püstkrae kootud kampsuni lõngast, selle servas valge-punane heegelpits roosa ja rohelse servaga. Lisaks kitsas poepits. Varrukaotsas keerukorrad vahelduvad põhikoe ja vikeldusega. Kätis kootud valgest villasest lõngast võngelises koes, serva lisatud roosat ja rohelist, kaunistatud kuldsete kudrustega.

Kuna esiosa serva sai kuldne pits, mis kanga lõikeserva katab, siis sel puhul jätsingi serva tagasi keeramata. Kõige keerulisem oli saada kampsuni krae kavandile vastavaks. Krae sisemine kangas on tugevdatud linase kangaga, heegelpits on kroogitud ja kinnitub ülemise serva õmbluse vahele. Poepitsi kinnitasin krae sisemise poole külge kõige viimasena. Kaeluse paigaldas Annika. Varrukaotsad ühendasin kätistega kampsuni värvi kangast ahelpistega. *Vatt* on kokku õmmeldud masinal.

Ämma *vatt*. Kootud lillast lõngast lõikekohasena. Allääres ja õlal keerukorrad vahelduvad vikeldusega. Allservas heegelpits. Esitükk tumerohelisest villasest kangast kaunistatud ristpistetikandi, litrite ja kudrustega. Lisatud mahepunane poepits ja roosa sametpael. Esiosa kangas ja pits on ka kaeluses, kaunistatud samade litrite ja kudrustega. Kätis kollasest villasest kangast kaunistatud ristpistetikandiga. Servas roheline-lillakirju heegelpits, millel punased ja lillad kudrused.

Vati esitüki ja kätised tikkis Piret. Siin oli kasutusel tänapäeval müüdav abikangas, kahjuks ei anna see ruudukujulist risti, nii tuli kavandil olevat tegelikkusele kohandada. Kaelus on kanditud diagonaalkandiga, kaeluse paigaldas Annika. *Vatt* on kokku õmmeldud masinal.

Töö praktiline osa andis hindamatuid kogemusi nii seni väheuuritud ja –kirjeldatud *nupilise* koe, *keerukordade* ja *nipi* kudumisel aga ka *vati* kaunistamisel kasutatud töövõtete, nende järjekorra, materjalide omavahelise sobitamise ja abikäte kasutamise osas.

KOKKUVÕTE

Käesoleva töö eesmärgiks oli lõpetada seminaritöös alustatud ülevaade Muhu naise silmkoelisest kampsunist – *nipiga vatist*. Selgus, et teiste 19. saj. lõpus, 20. saj. alguses Muhus kantud ja tänaseni muuseumides säilinud rahvarõivaste kõrval on neid vaid 25 eset. Lisaks õnnestus mul erakogudest leida 8 eset, mille põhjal võib teha järeldusi kasutamise kohta tänapäeval; näha, kas ja kuidas on kampsuneid muudetud. Esemete vaatlemisel olen koostanud ülevaate, värvi, lõike, kudumistehnika ja kaunistamise kohta. Oluliseks pean, et heegeldatud varrukaotste – kätiste kohta oli võimalik koostada tüpologia.

Töö on jaotatud neljaks osaks: esimene osa annab lühikese ülevaate kirjanduses *vattide* kohta ilmunust, teises osas on vaadeldud *vattide* fotod, legendid ja kirjeldused. Kirjeldused koostas inise kuna töö käigus selgus, et muuseumi tulmeraamatutes toodu on tihti ekslik. Kolmandas osas on kokkuvõtte, mis võrdleb kampsunite värvi, lõiget, kudumistehnikat ja kaunistusi, seal tuakse ka välja sarnasused ja erinevused seminaritööga võrreldes.

Nii seminaritöö- kui käesoleva töö lisades on toodud minu poolt uuritud *vattide* tikandijoonised, heegelskeemid ja kudumismustrid.

Praktilise osana on valminud kolleksioon Muhu naisele märkimaks elus olulisi teetähiseid. Siin põhjendan tehtud valikuid, kirjeldan kampsunite valmistamist, selle käigus ette tulnud probleeme ja nende lahendusi. Loodan, et see osa tööst on abiks neile, kel huvi ja soov kätt proovida *nipiga vati* valmistamisel.

Töö tegemine pakkus mulle võimalust täiendada koolis saadud teadmisi ja oskusi ühe 19. saj. lõpus, 20. saj. alguses Muhus kasutusel olnud rõiva – *nipiga vati* valmistamisel. Suur tänu juhendajale ja praktilist osa teha aidanud abilistele nende kannatlikkuse ja toetuse eest!

KASUTATUD MATERJALID

KASUTATUD KIRJANDUS

- Kaarma, M. & Voolmaa, A.** 1981. *Eesti rahvarõivad*. Tallinn: Eesti Raamat.
- Kabur, A., Pink, A. & Meriste, M.** 2010. *Meite Muhu mustrid*. Türi: Saara Kirjastus.
- Konsin, K.** 1972. *Silmkoesemed*. Tallinn: Kunst.
- Kõvamees, R.** 1994. *Kahe väina vahel*. Tallinn: Eesti Raamat.
- Kõvamees, R.** 1998. *Tütarlaps kaugelt neemelt*. Tallinn: Olion.
- Manninen, I.** 2009. *Eesti rahvariiete ajalugu*. Tartu: Eesti Rahva Muuseum.
- Piiri, R.** 2013. *Eesti kampsun Eesti Rahva Muuseumi kogudest*. Tartu: Eesti Rahva Muuseum.
- Rullingo, A.** 2001. *Muhumaa. Loodus. Aeg. Inimene*. Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda.
- Tomberg, R.** 2007. *Vatid, troid, vamsad – silmkoelisi kampsuneid Lääne-Eesti saartelt*. Tallinn: Eesti Kunstiakadeemia. Viljandi: Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia. Tallinna Raamatutrükikoja OÜ.

KASUTATUD ARHIIVIMATERJALID

Eesti Rahva Muuseumi etnograafiline arhiiv EA 48, EA 138
Eesti Kirjandusmuuseum KK 13, 216(18)

ESEMEKOGU MATERJALID

ERM A 282:132	ERM A 358:131
ERM A 509:5040	ERM A 634:90
ERM A 640:167	ERM A 651:20
ERM A 651:22	ERM A 681:141
ERM A 681:188	ERM A 789:5
EAM 16374 E1360	EAM 18008 E1554
EVM E99:24	SM 9651:1 T279

INTERVJUUD

Kabur, A. 08.04.2014. *Matuserõivastest ja hauakividest*. [Käsikiri]. Alliki Oidekivi. Muhu

Tomberg, R. 14.05.2014. *R. Saaremäeli juures tekki vaatamas*. [Käsikiri]. Alliki Oidekivi.

Muhu

Oidekivi, N. 08.04.2014. *Hauakividest* [Käsikiri]. Alliki Oidekivi. Muhu

FOTOD

Muis.ee, Alliki Oidekivi, Enelin Pedak

SUMMARY

Current research „The decoration techniques of knitted jackets of island Muhu“ consists of research and collection of Muhu jackets. It ends an overview I started in 2013 to find out what kind of Muhu knitted jackets are preserved by Museums of Estonia. I found out that there is only 25 items of jackets which is quite few compared to the other next to the other parts of national costume of Muhu. Also I was lucky to find 8 items from households of Muhu.

There is a few references about the making, makers and traditions of wearing of jackets published in the literature. Individual data suggest that the jackets were mostly made for weddings and worn on other special events. The overview about the style, color, knitting technique, adornment and materials of the jackets are grouped together in the tables. All the ornaments of researched jackets I added by schemes and patterns.

Practically I completed a collection of five jackets. They are planned to be worn on the important events in the life of Muhu women as the birth of a child, going to school, graduation and getting married. Fifth cardigan was made based on historical materials that jacket was a gift for mother in law. It was really hard to find materials for adornment to get the result similar to century-old ones.

I described the knitting techniques of different parts of jackets, also they are supplemented by schemes. I hope this part of the thesis helps people who have an interest and desire to make a Muhu knitted jacket.

LISAD

Lisa 1. Värv, kudumistehnika, kaunistamine

Vati number	Vati värv	Kudumistehnika	Alläär	Õlad
ERM A 282:132	Tumepunane	Käsitsi kootud	Keerukorrad vahelduvad põhikoega. Heegelpits	Keerukorrad vahelduvad põhikoega
ERM A 358:131	Must	Masinal kootud	Keerukorrad vahelduvad põhikoe ja vikeldusega	Keerukorrad vahelduvad vikeldusega
ERM A 509:5040	Must	Käsitsi kootud	Keerukorrad vahelduvad põhikoega	Keerukorrad vahelduvad põhikoega
ERM A 634:90	Tumepunane	Käsitsi kootud	Keerukorrad vahelduvad põhikoe ja vikeldusega	Keerukorrad vahelduvad põhikoe ja vikeldusega
ERM A 640:167	Must	Käsitsi kootud	Keerukorrad vahelduvad põhikoega	Ripskude vaheldub põhikoega
ERM A 651:20	Must	Masinal kootud	Kaunistused puuduvad	Kaunistused puuduvad
ERM A 651:22	Must	Käsitsi kootud	Keerukorrad vahelduvad põhikoe ja vikeldusega	Keerukorrad vahelduvad põhikoe ja vikeldusega
ERM A 681:141	Must	Käsitsi kootud	Keerukorrad vahelduvad põhikoega. Kitsas heegelpits	Keerukorrad vahelduvad põhikoega
ERM A 681:188	Must	Käsitsi kootud	Keerukorrad vahelduvad põhikoe ja vikeldusega	Keerukorrad vahelduvad põhikoe ja vikeldusega
ERM A 789:5	Tumepunane	Käsitsi kootud	Keerukorrad vahelduvad põhikoe ja vikeldusega. Kinnissilmuseline mitmevärviline heegelläär	Keerukorrad vahelduvad põhikoe ja vikeldusega
EAM 16374 E1360	Must	Käsitsi kootud	Keerukorrad vahelduvad põhikoe ja vikeldusega. Heegelpits	Keerukorrad vahelduvad põhikoe ja vikeldusega
EAM 18008 E1554	Must	Käsitsi kootud	Keerukorrad vahelduvad põhikoe ja vikeldusega	Keerukorrad vahelduvad põhikoe ja vikeldusega
EVM E99:24	Must	Käsitsi kootud	Keerukorrad vahelduvad põhikoe ja vikeldusega	Keerukorrad vahelduvad põhikoe ja vikeldusega
SM 9651:1 T279	Tumepunane	Käsitsi kootud	Keerukorrad vahelduvad põhikoe ja vikeldusega	Keerukorrad vahelduvad põhikoe ja vikeldusega

Tabel 1 Värv, kudumistehnika, kaunistused allääres ja õlgadel

	Must	Tumepunane	Sinine	Roheline
Seminaritöö	11	3	2	1
Käesolev töö	10	4	0	0
Kokku	21	7	2	1

Tabel 2 Vattide värv

	Keerukorrad + põhikude	Keerukorrad + vikkelkude	Keerukorrad + põhi- ja vikkelkude	Heegeldus alläares
Seminaritöö	3	3	5	3
Käesolev töö	4	0	9	4
Kokku	7	3	14	7

Tabel 3 Kaunistused õlgadel ja alläares

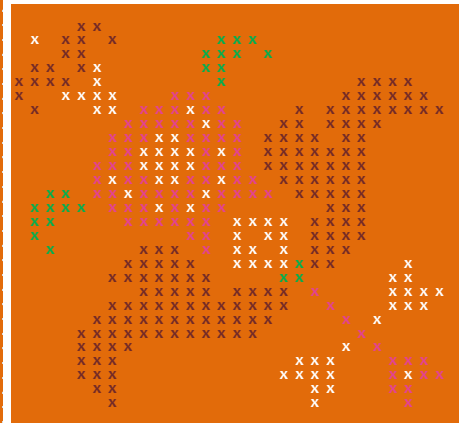
Vati number	Esiosa	Kaelus	Varruka- otsad	Kätis
ERM A 282:132	Kaks oranži villase kanga riba Ristpistetikand Muu poepael Litrite ja kudrustega pael	Esiosaga sama kangas Ristpistetikand Muu poepael		Kinnissilmuseline heegeldus vaheldub keerukorralise heegeldusega Mitmevärviline Ristpistetikand Heegelpits Pobipael
ERM A 358:131	Kaks oranži villase kanga riba Siksakpael Muu poepael Heegelpits	Esiosaga sama kangas Siksakpael Muu poepael		Mitmevärviline muustriline kude Keerukorrad Nupiread
ERM A 509:5040	Üheosaline Silmkoeline Lilltikand Heegelpits	Heegelpits Lilltikand	Heegelpits Lilltikand	
ERM A 634:90	Kaks kollase villase kanga riba Ristpistetikand Siksakpael Muu poepael Nööbid	Esiosaga sama kangas Ristpistetikand Siksakpael Muu poepael		Esiosaga sama kangas Ristpistetikand Heegelpits
ERM A 640:167	Kaks oranži villase kanga riba Ristpistetikand Pobipael Poepits	Esiosaga sama kangas Ristpistetikand Pobipael Poepits		Triibuline võngeline kude Pobipael
ERM A 651:20	Kaks kollase villase kanga riba Lilltikand Kangast <i>tipud</i> Muu poepael			
ERM A 651:22	Kaks roheline villase kanga riba Lilltikand Heegelpits	Esiosast erinev roheline villane kangas Lilltikand		
ERM A 681:141	Kaks oranži villase kanga riba Ristpistetikand Siksakpael Nööbid	Esiosaga sama kangas Ristpistetikand Siksakpael		Mitmevärviline keerukorraline heegeldus Heegelpits
ERM A 681:188	Kaks oranži villase kanga riba Ristpistetikand Siksakpael Muu tikand Nööbid	Esiosaga sama kangas Ristpistetikand Siksakpael		Mitmevärviline pitsiline heegeldus
ERM A 789:5	Kaks oranži villase kanga riba Ristpistetikand Siksakpael Heegelpits Nööbid	Esiosaga sama kangas Ristpistetikand Siksakpael		Kinnissilmuseline heegeldus Ristpistetikand Heegelpits
EAM 16374 E1360	Kaks oranži villase kanga riba Ristpistetikand Siksakpael Litrite ja kudrustega pael Muu poepael Nööbid	Esiosaga sama kangas Ristpistetikand Siksakpael Poepits		Kinnissilmuseline heegeldus vaheldub keerukorralise heegeldusega Mitmevärviline Ristpistetikand Heegelpits Siksakpael
EAM 18008 E1554	Kaks oranži villase kanga riba Ristpistetikand Tikkerida Siksakpael	Esiosaga sama kangas Ristpistetikand Siksakpael Pobipael		Keerukorraline heegeldus vaheldub kinnissilmuselise Ristpistetikand Heegelpits

	Pobipael Nööbid			
EVM E99:24	Kaks mitmevärvilist heegelpitsiriba Muu poepael	Esiosaga sama mitmevärviline heegelpitsiriba		Mitmevärviline pitsiline heegeldus Heegelpits
SM 9651:1 T279	Kaks oranži villase kanga riba Ristpistetikand Siksakpael Litrite ja kudrustega pael Nööbid	Esiosaga sama kangas Siksakpael Muu poepael		Esiosaga sama kangas Ristpistetikand Siksakpael Pobipael

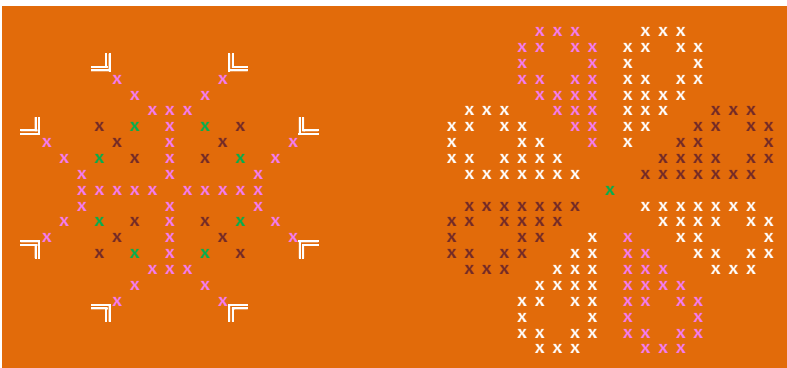
Tabel 4 Esiosa, kaeluse ja varrukaotste kaunistamine

Lisa 2. Muuseumivattide skeemid, mustrid ja joonised

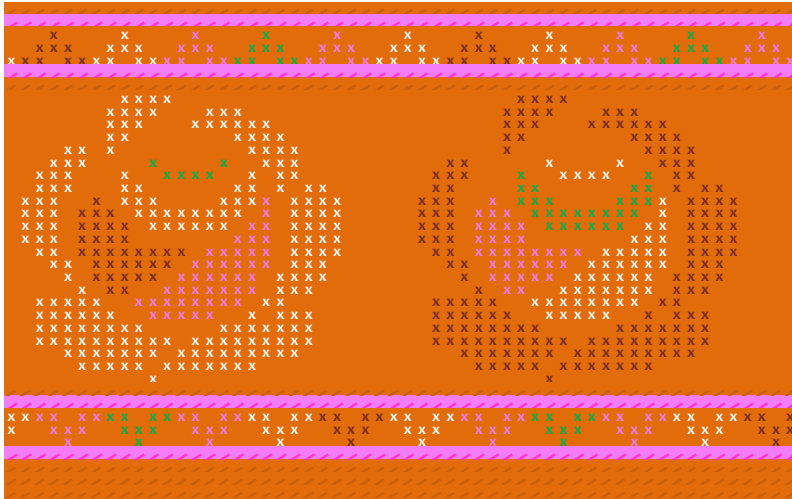
ERM A 282:132

Esiosa ristpistetikand

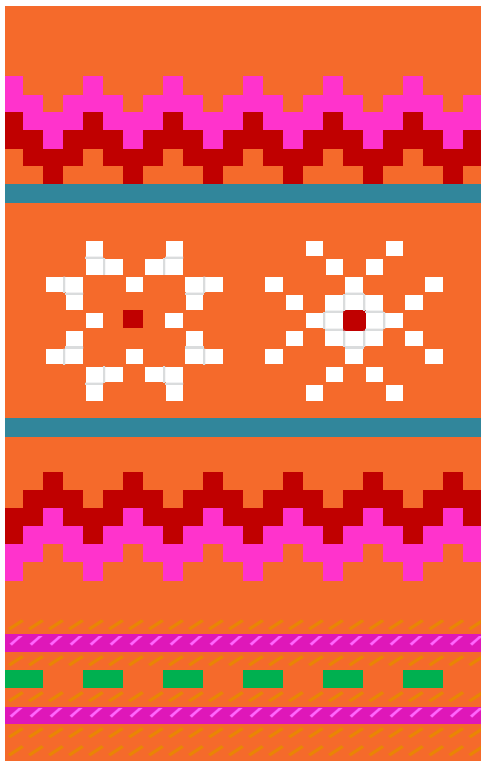

Kaeluse ristpistetikand

Kätise heegelskeem ja ristpistetikandi

ERM A 358:131

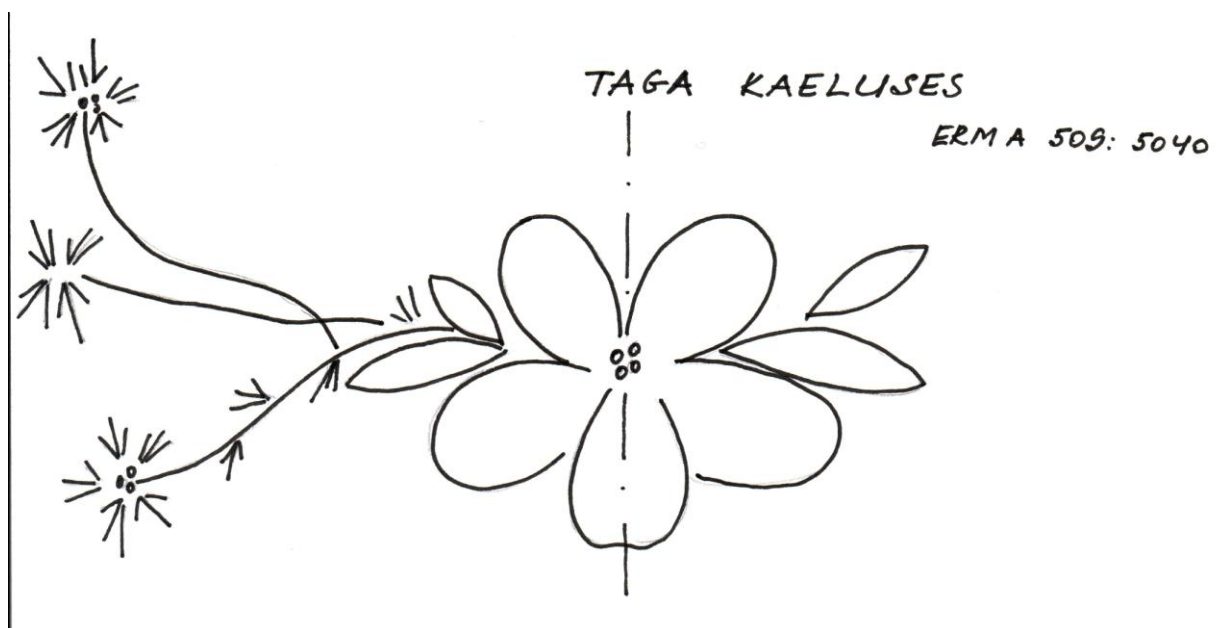

Kätise kudumismuster

ERM A 509:5040

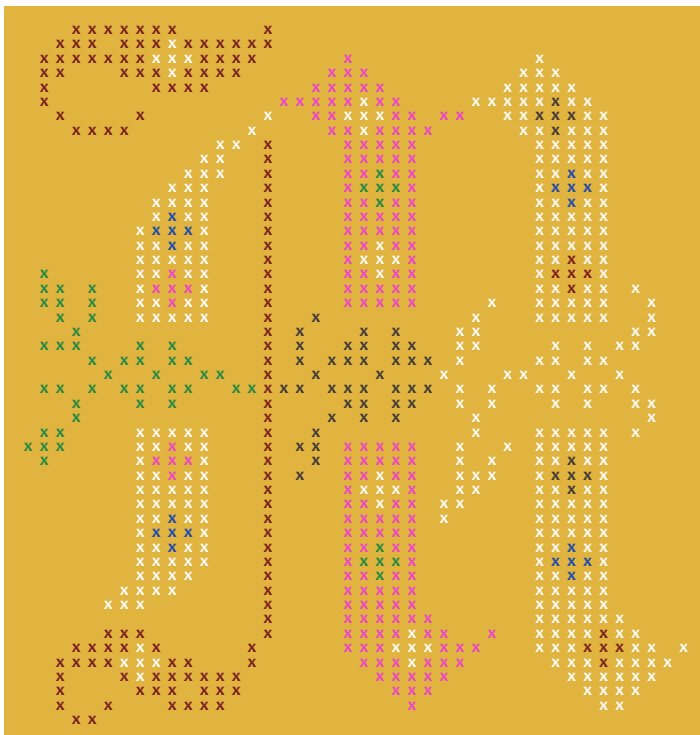

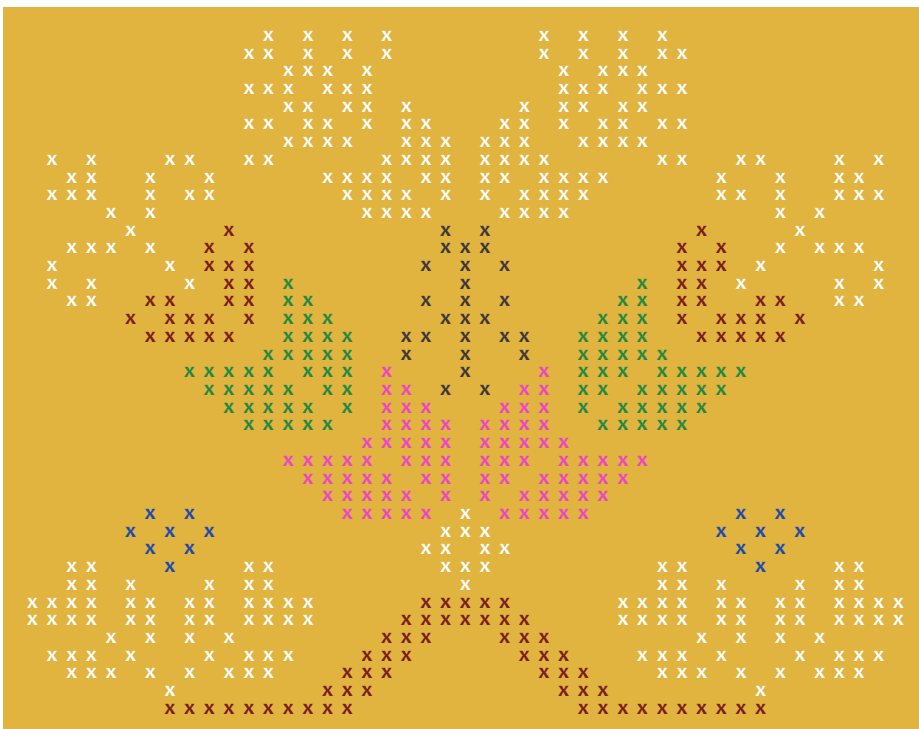
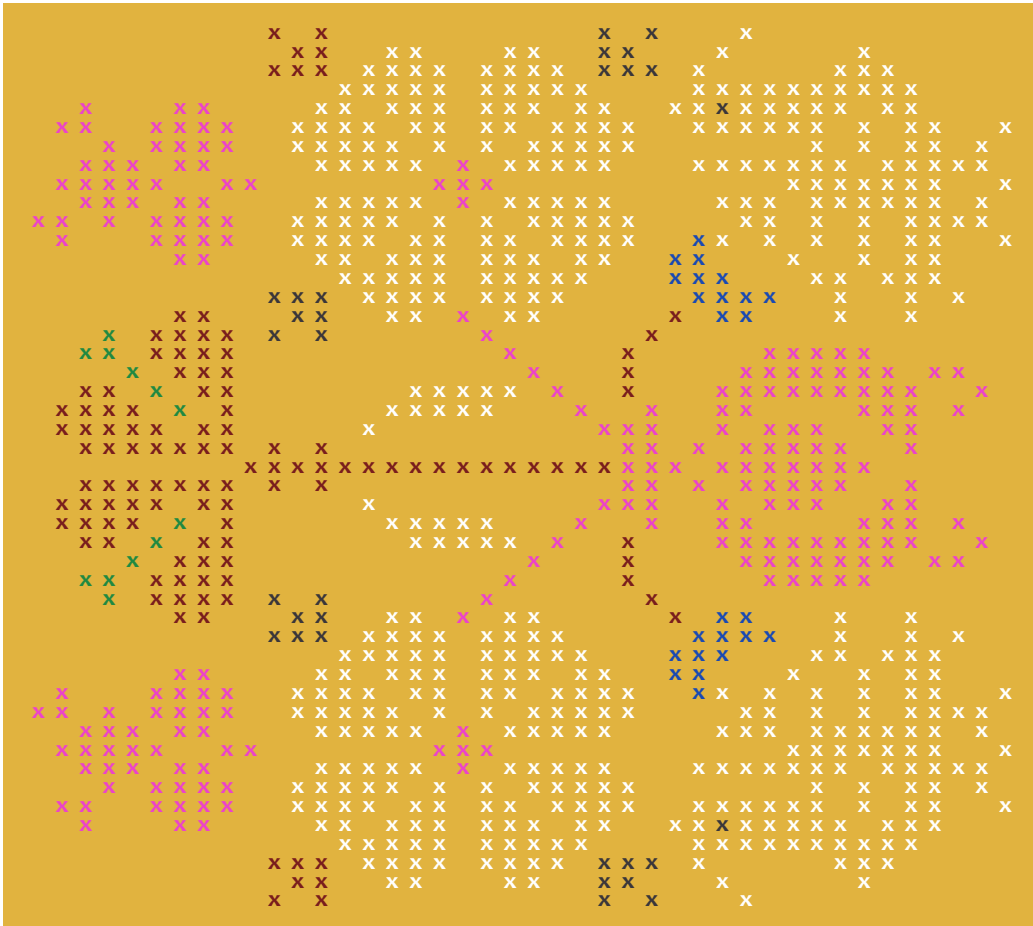
Varruka tikandi skeem (mõõtkava 1:1,5)

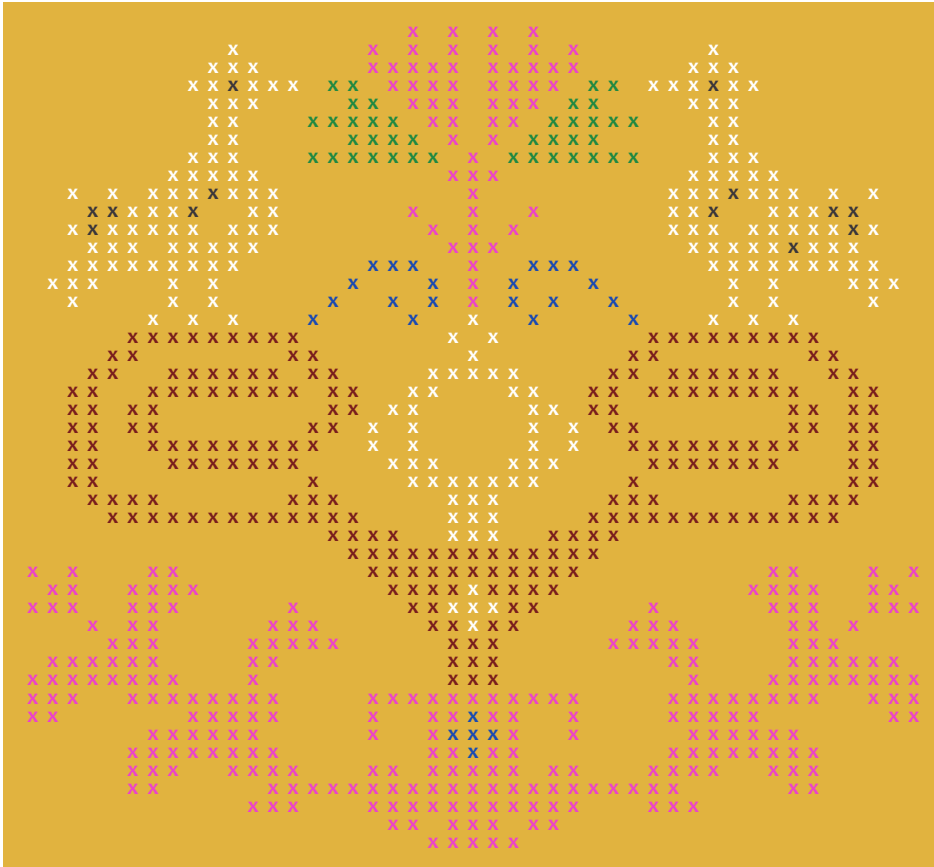

Kaeluse tikandi skeem (mõõtkava 1:1,5)

ERM A 634:90

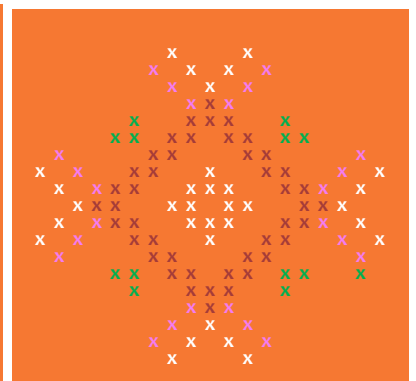
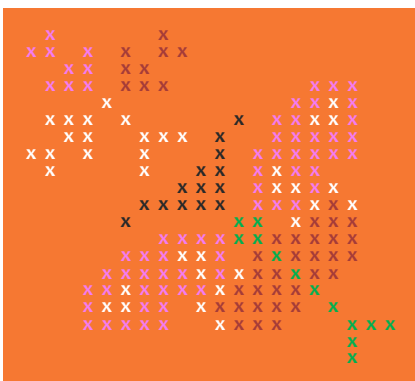

Esiosa ja kätise ristpistetikandid

ERM A 640:167

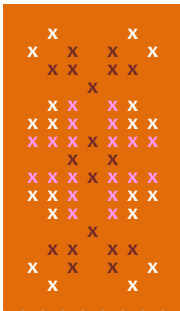

Esiosa ja kaeluse ristpistetikandid

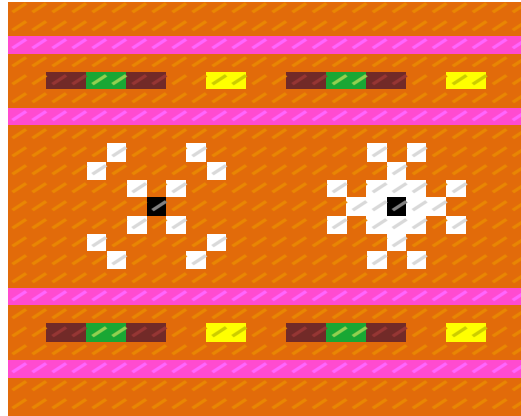

Esiosa tikandi skeem (mõõtkava 1:1,5)

ERM A 681:141

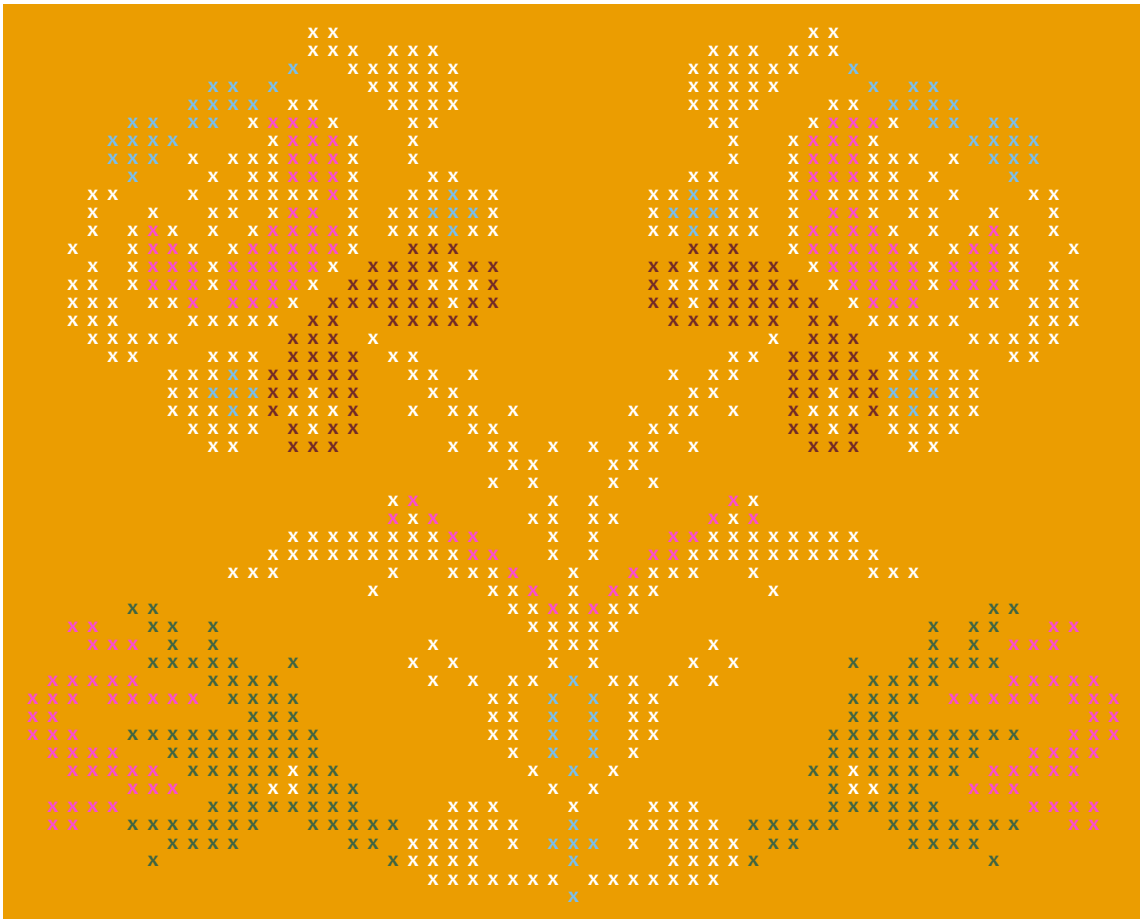

Esiosa ja kaeluse ristpistikand

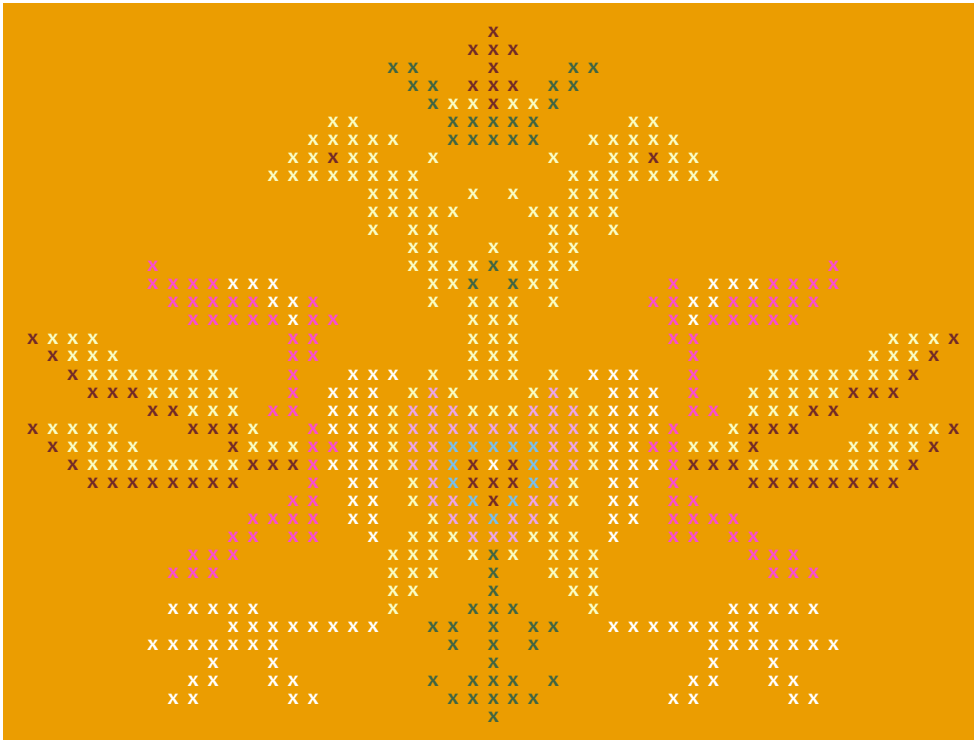

Kätise heegelskeem

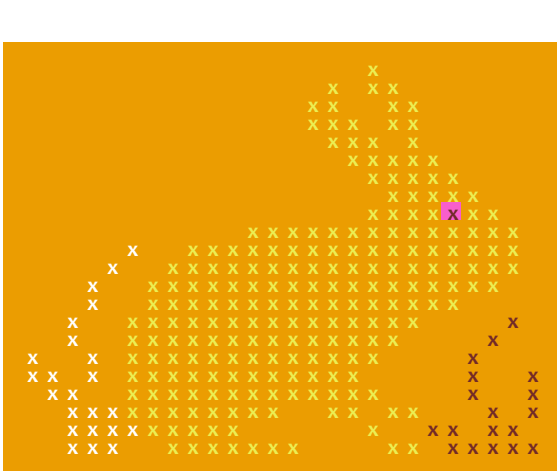
ERM A 681:188

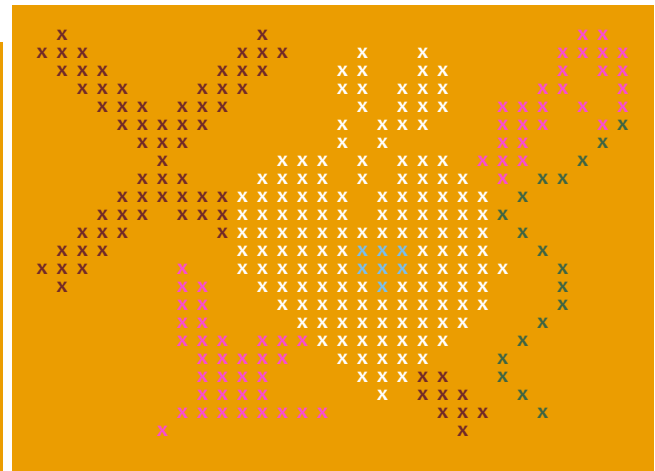
Esiosa ristpistikand

Esiosa ristpistetikandid

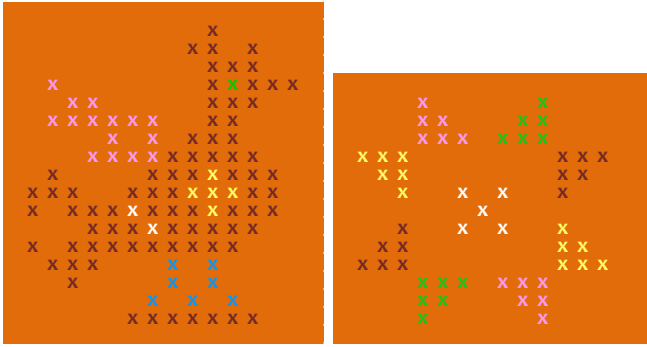

Kaeluse ristpistetikandid

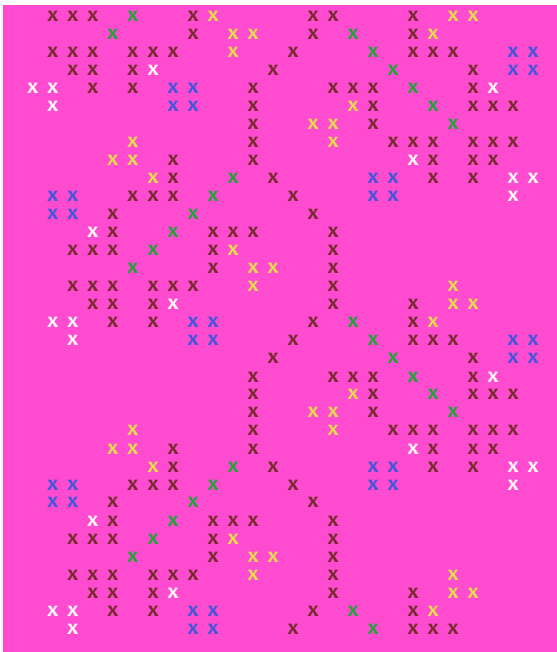

Kätise heegelskeem

ERM A 789:5

Esiosa ja kaeluse ristpistetikand

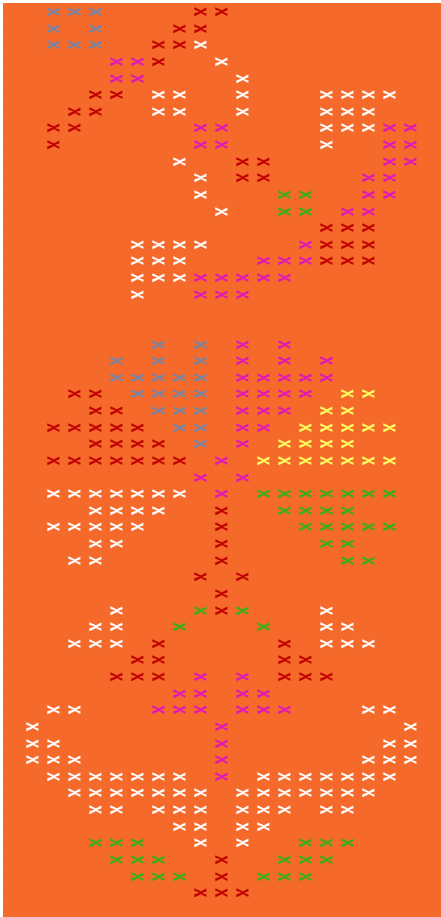

Kätise ristpistetikand

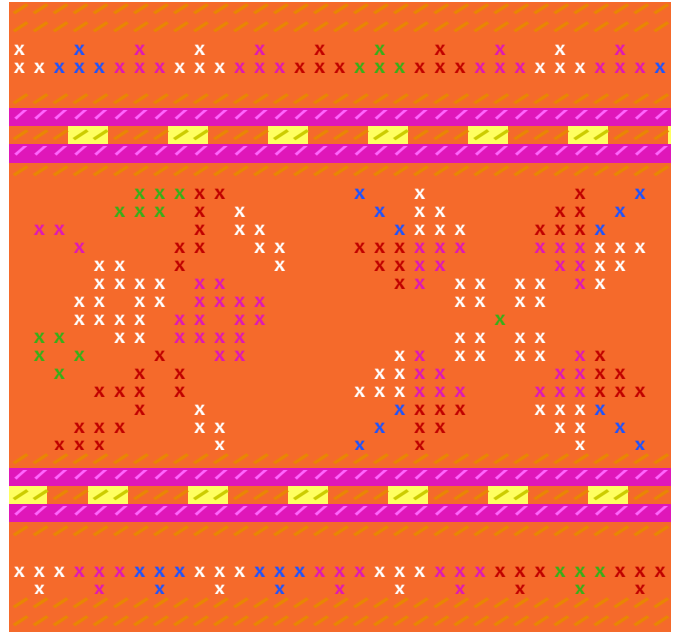

Alllääre heegelskeem ja ristpistetikand

EAM 16374 E1360

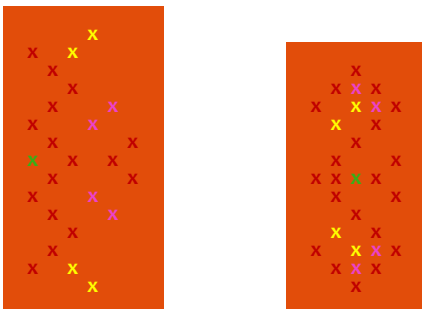

Esitüki ja kaeluse ristpistetikand

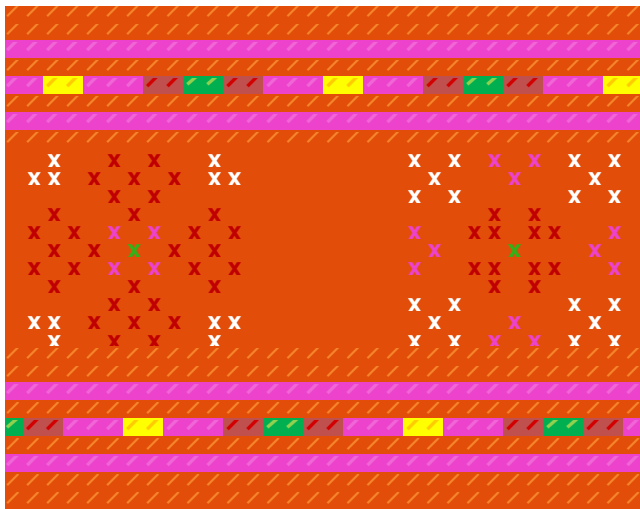

Kätise heegelskeem ja ristpistetikand

EAM 18008 E1554

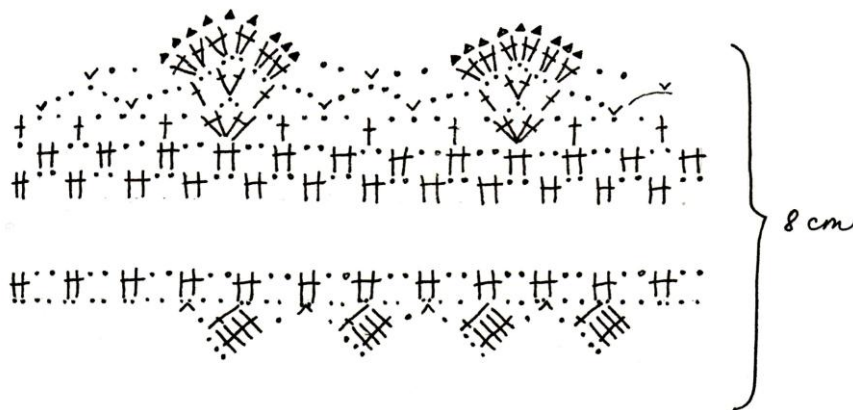

Esitüki ja kaeluse ristpistetikand

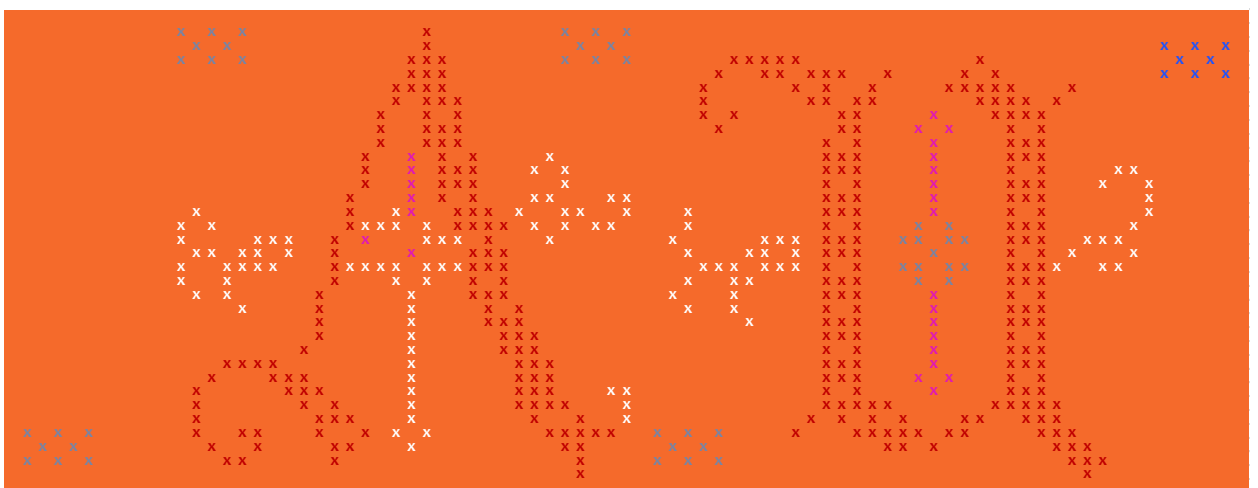
Kätise heegelskeem ja ristpistetikand

EVM E99:24

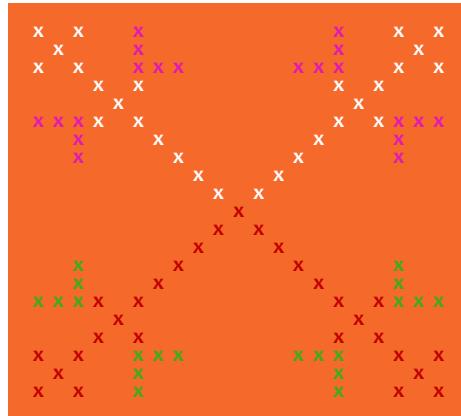
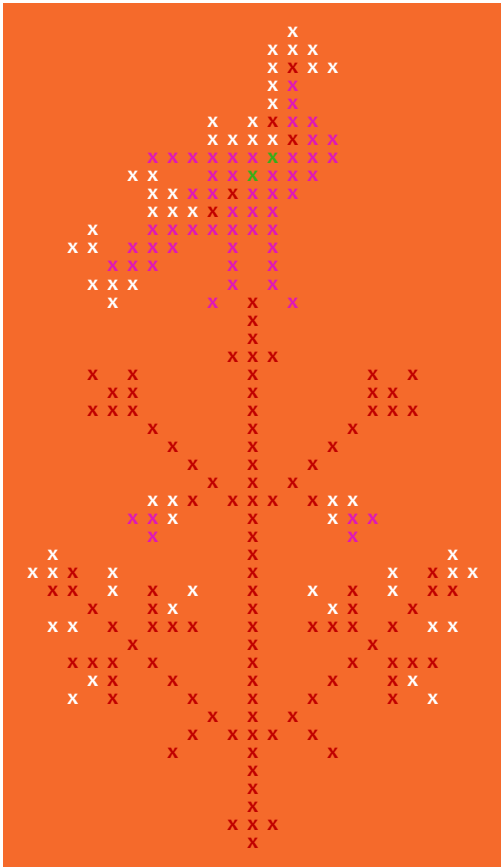

Kätise heegelskeem

SM 9651:1 T279

Kätise ristpistetikand

Esitüki ristpistetikand

Lisa 3. Selgitavad skeemid, mustrid ja joonised minu kollektsiooni juurde

Kudumise tingmärgid:

/ keerukord

I parempidine silmus (ka patendisilmuse lõngakeeru ja silmuse parempidise võttega kokkukudumine *nupilise* koe tagasireal)

– pahempidine silmus

PT *nupilise* koe patendisilmus

O ülesloomine, õhksilmus

PK kaks silmust parempidi kokku kududa

																			5	
4	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
																				3
2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	1

Joonis 1 Keerukorra kudumine pärast ülesloomist

12	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
																				11
10	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
		-		-		-		-		-		-		-		-		-		9
8	PT	-	PT	-	PT	-	PT	-	PT	-	PT	-	PT	-	PT	-	PT	-	PT	
		-		-		-		-		-		-		-		-		-		7
6	PT	-	PT	-	PT	-	PT	-	PT	-	PT	-	PT	-	PT	-	PT	-	PT	
		-		-		-		-		-		-		-		-		-		5
4	PT	-	PT	-	PT	-	PT	-	PT	-	PT	-	PT	-	PT	-	PT	-	PT	
																				3
2	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
																				1

Joonis 2 Nupilise koe variatsioon keerukordade vahel

14	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
																				13
12	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
																				11
10		-	-			-	-			-	-			-	-			-	-	
	-	-			-	-			-	-			-	-			-	-		9
8	-			-	-			-	-			-	-			-	-			
			-	-			-	-			-	-			-	-				7
6		-	-			-	-			-	-			-	-			-	-	
	-	-			-	-			-	-			-	-			-	-		5
4	-			-	-			-	-			-	-			-	-			
			-	-			-	-			-	-			-	-				3
2	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
																				1

Joonis 3 Parem- ja pahempidiste silmuste vaheldumisel moodustuv diagonaaljoontega pind keerukordade vahel

14	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
																				13
12	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
																				11
10						-						-							-	
	-				-	-	-				-	-	-				-	-		9
8	-	-		-	-		-	-		-	-		-	-		-	-		-	
		-	-	-				-	-	-				-	-	-				7
6	-	-		-	-		-	-		-	-		-	-		-	-		-	
	-				-	-	-				-	-	-				-	-		5
4						-						-							-	
																				3
2	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
																				1

Joonis 4 Parem- ja pahempidisilmuste vaheldumisel moodustuv rombiline pind keerukordade vahel

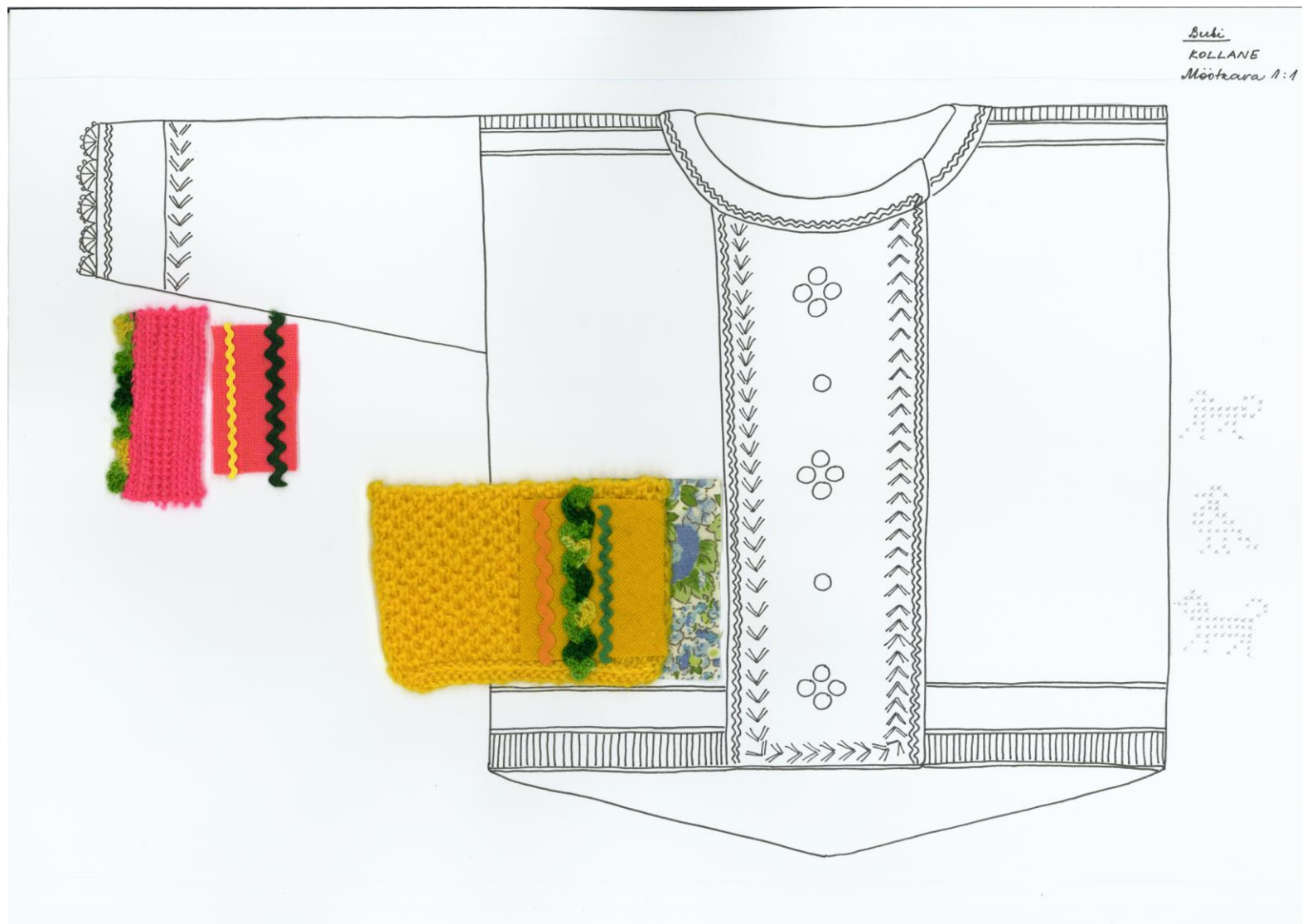
																				7
6	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
																				5
4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
																				3
2	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
																				1

Joonis 5 Ripskoerida keerukordade vahel

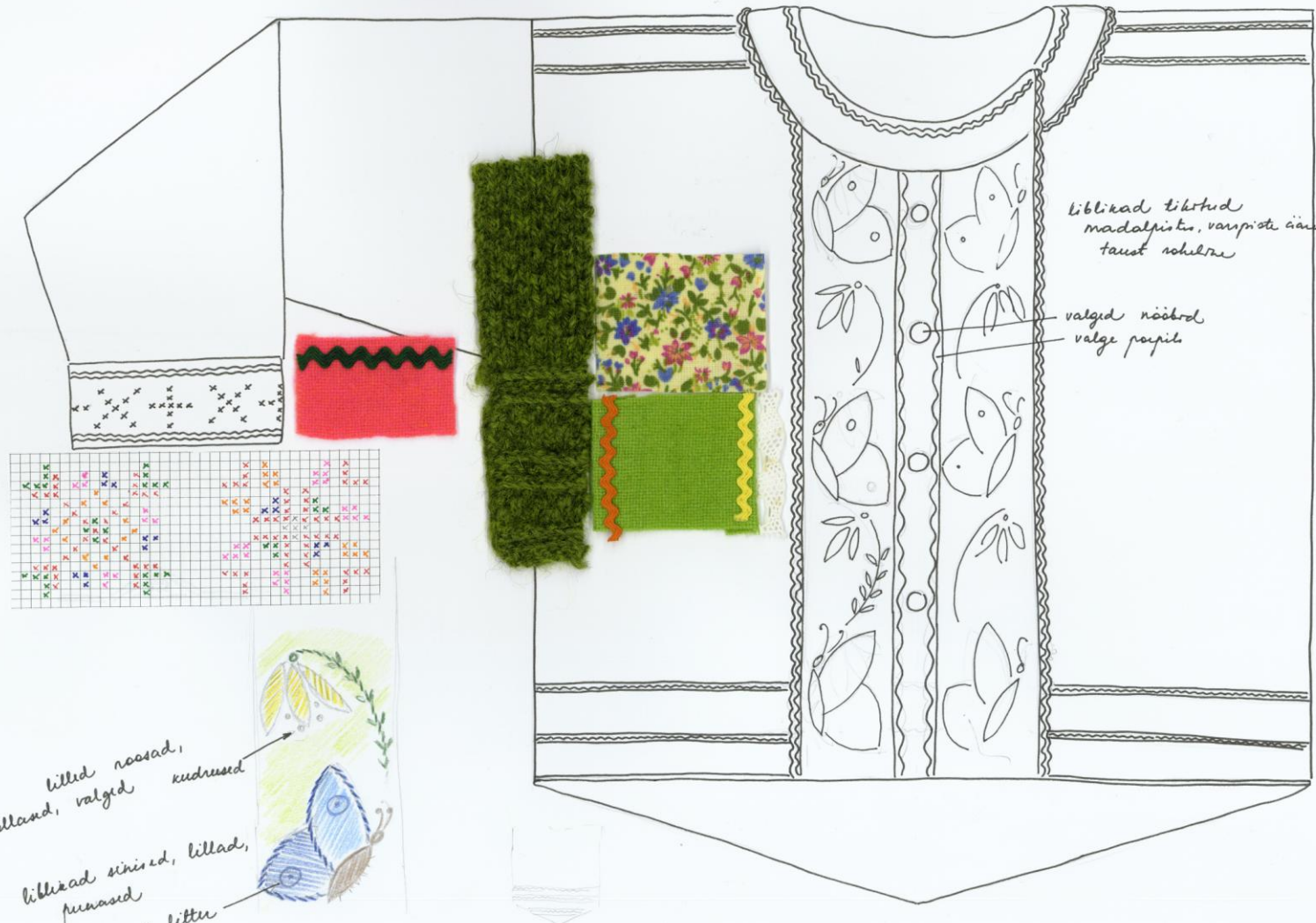
																				6
5	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
4																				
	o	PK	o	PK	o	PK	o	PK	o	PK	o	PK	o	PK	o	PK	o	PK	o	3
2	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
																				1

Joonis 6 Õhksilmused keerukordade vahel

Lisa 4. Kavandid

Kooliulik
 ROHELINE
 Mõõtkaava ~1:3

liblikad libikud
 madalpeiste, varpiete ääri
 taust roheline

valged nõõbrd
 valge pööpik

liblikad noosad,
 kollased, valged kudruused

liblikad sinised, lillad,
 punased

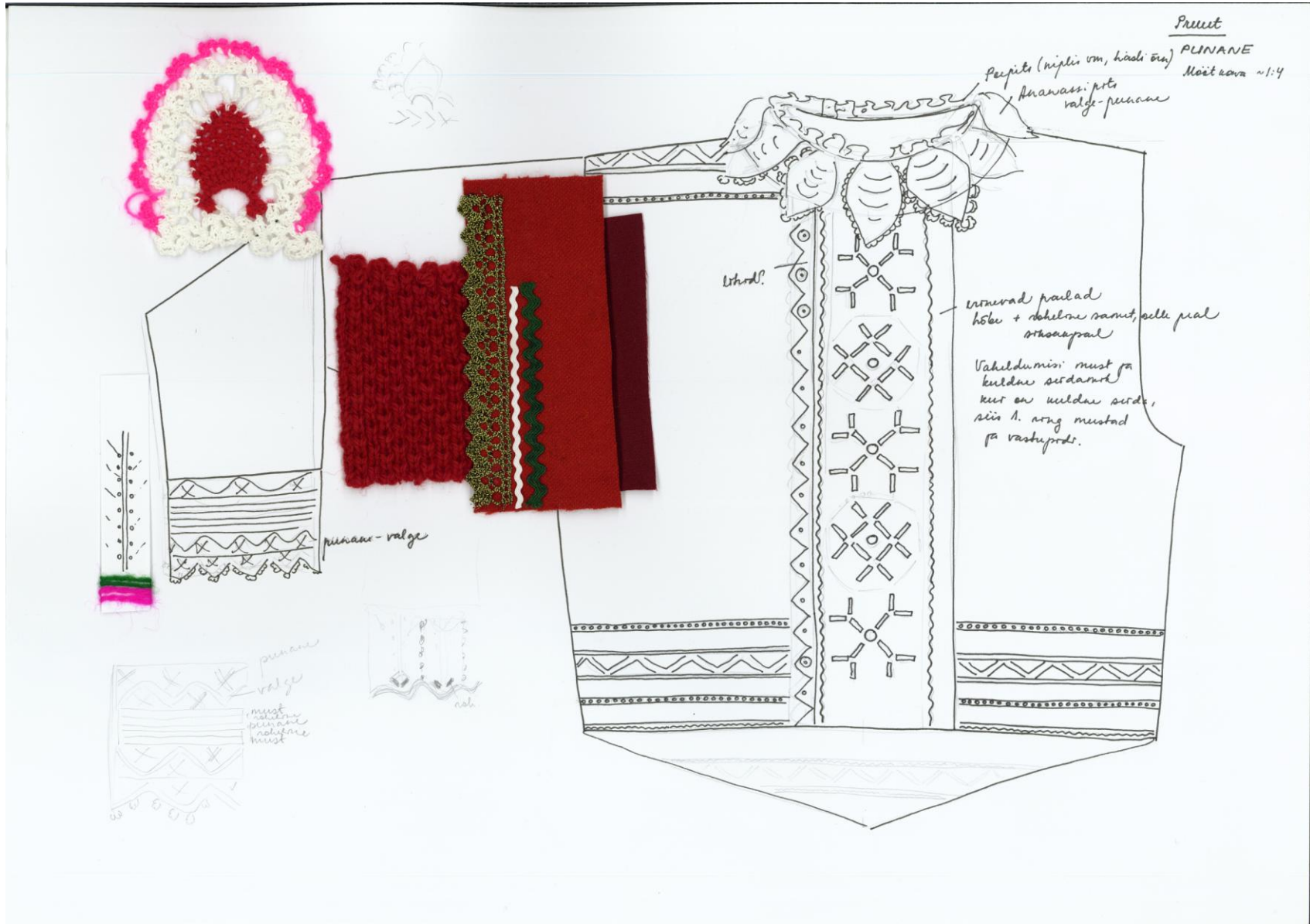
Tüval lattu

kk
 nips
 kk

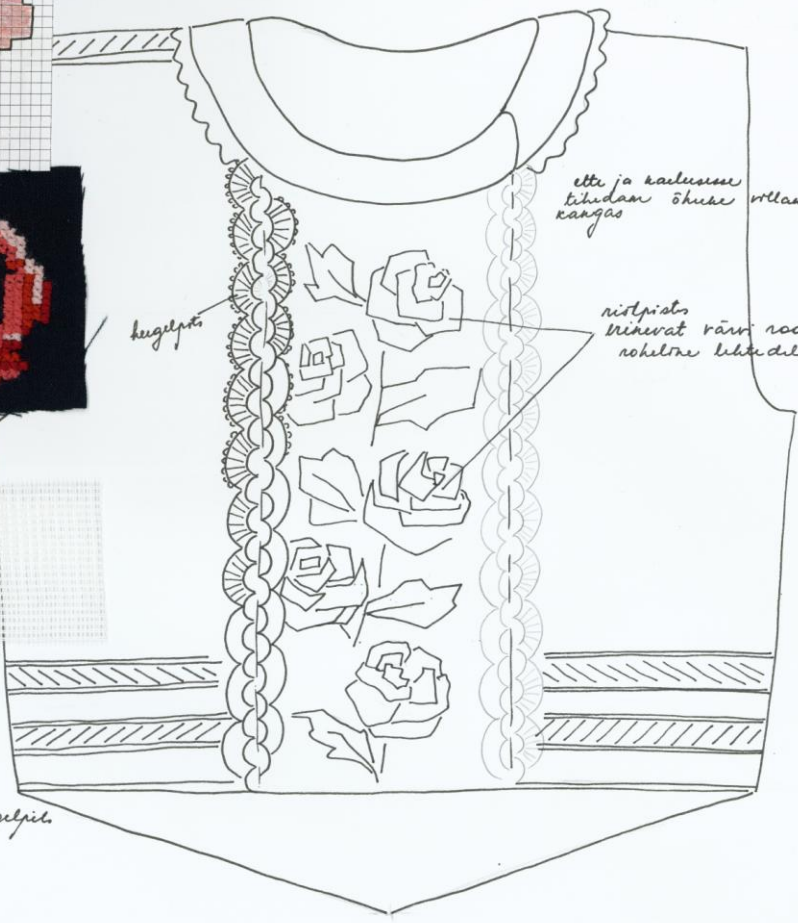
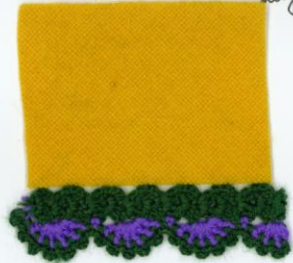
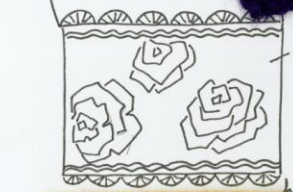
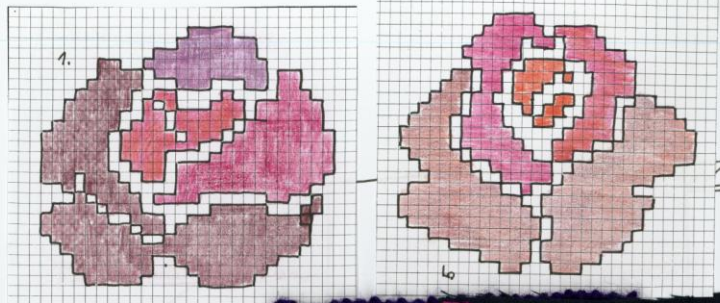
Koolilõpetaja

SININE
Mõõlaara ~ 1:4

Anna
LILLA
Mõõtavad ~1:4

ette ja kaelusse
tihedam õhuke villane
kangas

kegelpidi

riidpidi
võivad värv roosid,
roheline lilledel tuum

kollase kangas

lilla või
kegelpidi

Allaans lilla kegelpidi

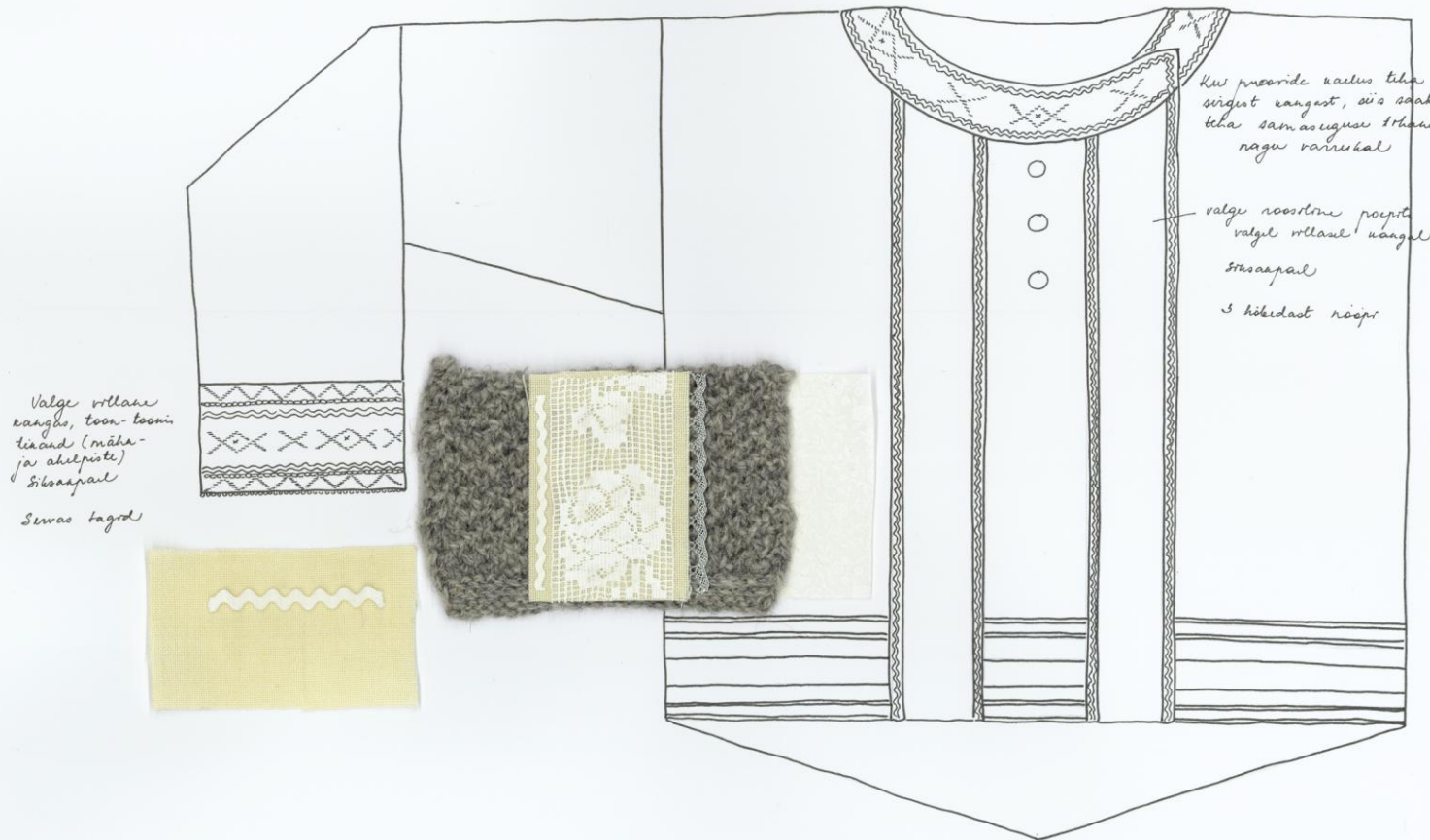

Kootud käsi

*Nuppinõda
kõueõndade vahel*

*listiarnastega
hugelpits*

Lakunen
HELEHALL
Mõõtvara N: 4

Valge villane kangas, toon-kooni
tikand (mähe-
ja ahelpeste)
Sisasaapad
Sivasa tagrad

Kui pööride kaelus teha
sirget kangast, siis saab
teha samasuguse tihendi
nagu varuskal
valge noorlõu poepit
valge villane kangal
sisasaapad
3 kihedast nõepi

Lisa 5. Fotod valminud esemetest

Fotod 1,2 Beebi vatt

Fotod 3,4 Koolieeliku vatt

Fotod 5,6 Koolilõpetaja vatt

Foto 7 Pruudi ja ämma vatt

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Alliki Oidekivi,
(*autori nimi*)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose
„Muhu naiste silmkoeliste *vattide* kaunistusvõtted. Uurimus Eesti muuseumkogude põhjal.
Kollektsioon Muhu naise silmkoelistest *vattidest*“,
(*lõputöö pealkiri*)

mille juhendaja on Riina Tomberg,
(*juhendaja nimi*)

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Viljandis, **19.05.2014**